

ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2025

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

TAMEY
ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ | 2021-2027

ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2025

Η παρούσα Ειδική Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλικού το οποίο προέκυψε από την εργασία –διερεύνηση αναφορών, παρεμβάσεις, αυτοψίες, έλεγχος διαδικασίας επιστροφών– της Ομάδας Επιστροφών της Ανεξάρτητης Αρχής, υπό την εποπτεία του Συνηγόρου του Πολίτη Ανδρέα Ποττάκη και του Βοηθού Συνηγόρου Γιάννη Μόσχου.

Ομάδα Επιστροφών: Γιάννης Μπούτσελης (συντονιστής),
Αγγελίνα Σώρα (αναπληρώτρια συντονίστρια),
Κώστας Αντωνιάδης, Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου,
Πετρούλα Βορριά, Ελένη Διάφα, Ελένη Καλαμπάκου,
Ζωή Καραμήτρου, Αθηνά Κουτρούμνη, Ελένη Κουτρούμπα,
Όλγα Λυσανδροπούλου, Μαρία Μαυρογένη,
Δήμητρα Μυτιληναίου, Αλεξάνδρα Πολιτοστάθη,
Κατερίνα Φλιάτουρα, Χρύσα Χατζή, Μαρία Ψαλλάκη
(ειδικοί επιστήμονες της Αρχής)

Διοικητική υποστήριξη της Ομάδας: Γιώργος Κωστογιάννης, Όλγα Βεράκη

Συντακτική Ομάδα: Δήμητρα Μυτιληναίου, Αγγελίνα Σώρα

Εκτέλεση/Εποπτεία Υπηρεσιών Έκδοσης: Τμήμα Βιβλιοθήκης, Αρχείου και Εκδόσεων

Παραγωγή Έκδοσης, Σχεδιασμός: Μάιρα Παπασπύρου, info@mairadesign.gr

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκθεση, παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Δημοσιεύτηκε στην Αθήνα τον Ιούλιο 2026 στο πλαίσιο της πράξης «Εξωτερικό σύστημα παρακολούθησης αναγκαστικών επιστροφών από τον Συνήγορο του Πολίτη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του» με Κωδικό ΟΠΣ 6010880 στο «Πρόγραμμα Ελλάδας – Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης 2021-2027», τυπώθηκε σε 500 αντίτυπα και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής: <https://www.synigoros.gr>

Διαστάσεις: 17 X 24 εκ.

Σελίδες: 77

ISSN: 3057-4153

© Συνήγορος του Πολίτη

📍 Χαλκοκονδύλη 17, 104 32, Αθήνα

☎ 213 1306 600

🌐 www.synigoros.gr

📘 Συνήγορος του Πολίτη - THE GREEK OMBUDSMAN

✂ @Synigoros

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΜΕ ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ	15
2. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	21
2.1 Επιστροφές	21
2.2 Διοικητική κράτηση αλλοδαπών προς επιστροφή	24
3. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ	27
3.1 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις Επιστροφής (JRO)	27
3.1.1 Προαναχωρησιακός έλεγχος	27
3.1.2 Οργανωτικά ζητήματα	29
3.1.3 Δέσμευση	33
3.1.4 Ιατρικός έλεγχος και βεβαίωση ικανότητας ταξιδιού	34
3.2 Επιχειρήσεις επιστροφής με εμπορικές πτήσεις	35
3.3 Χερσαίες επιχειρήσεις επιστροφής	36
4. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ	39
4.1 Διαπιστώσεις από τη διοικητική κράτηση	39
4.2 Οι διαδικασίες κράτησης και επιστροφής σύμφωνα με τον ν. 5226/2025 και τον ν. 5275/2026	41
4.3 Ζητήματα διοικητικής κράτησης κατά την εφαρμογή της τρίμηνης αναστολής δυνατότητας υποβολής αιτήσεων ασύλου	42
4.4 Συνθήκες κράτησης	45
4.4.1 Ε.Ε.Κ. Σιντικής	45
4.4.2 ΠΡΟΚΕΚΑ	47
4.4.3 Διοικητική κράτηση σε Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης και Α.Τ.	51
4.5 Ζητήματα διοικητικής κράτησης οικογενειών και ανηλίκων	54
5. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ	57
5.1 Νόμος 5226/2025	57
5.2 Νόμος 5275/2026	63
6. Ο ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	67
6.1 Οι διαδικασίες στα σύνορα	67
6.2 Οι διαδικασίες επιστροφών	70
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	75

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διαχείριση των μεικτών ροών πληθυσμών τρίτων χωρών, προσφύγων και μεταναστών διακρίνεται σε διάφορα επιμέρους στάδια: από την πρώτη υποδοχή και καταγραφή τους, στην κατανομή τους στην επικράτεια, τη διαχείριση των αιτημάτων τους, την ενσωμάτωσή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή (για όσους υπηκόους τρίτων χωρών παραμένουν), τη μετεγκατάστασή τους σε άλλα κράτη-μέλη (για όσους εξ αυτών υφίσταται ζήτημα οικογενειακής επανένωσης ή επωφελήθηκαν του προγράμματος μετεγκατάστασης της περιόδου 2015-2017), ή την επιστροφή και/ή επανεισδοχή τους στη χώρα καταγωγής τους ή στην Τουρκία, για εκείνους των οποίων η παραμονή δεν κρίθηκε νόμιμη. Σε όλα αυτά τα στάδια, ο Συνήγορος του Πολίτη είναι παρών, αξιοποιώντας και ειδικές αρμοδιότητες και εξουσίες, ασκώντας έλεγχο νομιμότητας των διαδικασιών, παρακολουθώντας από κοντά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των επιχειρησιακών δράσεων, προβαίνοντας σε συστάσεις και εισηγήσεις για θεσμικές παρεμβάσεις, επισημαίνοντας ατέλειες, κενά, δυσλειτουργίες και ελλείμματα, πολιτικής και διαχείρισης.

Συνδυάζοντας δουλειά γραφείου και δουλειά πεδίου, με την αυτοπεποίθηση που στηρίζεται στην καθαρή, συνολική εικόνα και γνώση, τόσο των διαδικαστικών ζητημάτων όσο και των πολιτικών προταγμάτων για όλες τις πτυχές της διαχείρισης των ροών των πληθυσμών τρίτων χωρών, ο Συνήγορος του Πολίτη αξιοποιεί τις ειδικές αρμοδιότητες και εξουσίες του.

Κατά τα τελευταία έντεκα χρόνια, ο Συνήγορος, ως Εθνικός Μηχανισμός Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών, ασκεί τις αρμοδιότητές του, με βάση τρεις βασικές παραδοχές:

1. Ότι η παράτυπη μετανάστευση μπορεί να αντιμετωπίζεται σύμφωνα με τον νόμο με περιοριστικά της ελευθερίας διοικητικά μέτρα, αλλά χωρίς εκπτώσεις στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Χωρίς κακοποίηση και ρατσιστικές προσβολές, χωρίς διάρρηξη της οικογενειακής συνοχής, χωρίς κράτηση ή απομάκρυνση υπό συνθήκες που μπορούν να θεωρηθούν ως απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση κατά το άρ.3 της ΕΣΔΑ.

2. Ότι σε ένα κράτος δικαίου πρέπει οι κανόνες και οι αρχές να εφαρμόζονται στην πράξη. Εδώ εμπίπτουν οι περιπτώσεις των νομοθετικών προβλέψεων που δεν υλοποιούνται, ιδίως λόγω αδυναμίας ανταπόκρισης της Διοίκησης, και εκείνων που εν τοις πράγμασι καταστρατηγούνται, διότι ασκούνται καταχρηστικά.
3. Τέλος, ότι ο σεβασμός των αρχών του κράτους δικαίου και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην πράξη επαφίεται στη λειτουργία ανεξάρτητων και αποτελεσματικών εγγυητικών θεσμών. Είναι, συνεπώς, καθοριστικός ο ρόλος της διοικητικής δικαιοσύνης για την τήρηση των δικαιοκρατικών ορίων στις διαδικασίες απελάσεων και στη συναρμογή τους με το δικαίωμα διεθνούς προστασίας ή άλλα θεμελιώδη δικαιώματα. Παράλληλα, ο Συνήγορος αποτελεί βασική θεσμική εγγύηση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της εφαρμογής των κανόνων και των αρχών του δικαίου στην πράξη, βάσει της Οδηγίας των Επιστροφών.

Κάνοντας έναν σύντομο απολογισμό για το έτος 2025, ο Συνήγορος επέβλεψε το σύνολο των Κοινών Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων Επιστροφής (JRO), στις οποίες συμμετείχε η ΕΛ.ΑΣ., υπό τον συντονισμό του Frontex σε Πακιστάν, Γεωργία και Μπαγκλαντές, καθώς και τις περισσότερες εθνικές επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής με εμπορικές πτήσεις σε Αίγυπτο, Ινδία και Ακτή Ελεφαντοστού. Παράλληλα, συνεχίστηκαν οι επιθεωρήσεις σε χώρους κράτησης αλλοδαπών προς επιστροφή, στα προαναχωρησιακά κέντρα κράτησης (ΠΡΟΚΕΚΑ), σε τμήματα διαχείρισης μετανάστευσης, σε αστυνομικά τμήματα, σε τμήματα συνοριακής φύλαξης και σε αστυνομικές διευθύνσεις, ενώ ελέγχθηκε το σύνολο των ατομικών φακέλων των αλλοδαπών προς επιστροφή.

Παρά τη βελτίωση που διαπιστώνεται σε αρκετούς τομείς, διαπιστώνεται ότι και το έτος 2025 εξακολουθούν να εφαρμόζονται πρακτικές και διαδικασίες οι οποίες θίγουν θεμελιώδη δικαιώματα των επιστρεφόμενων, με κρισιμότερο ζήτημα την επιβολή μέσων δέσμευσης στο σύνολο των επιστρεφόμενων και την παράλειψη έγκαιρης ενημέρωσής τους για την επικείμενη επιστροφή. Αλλά και στους χώρους κράτησης ενόψει επιστροφής, οι συνθήκες διαβίωσης δεν είναι αξιοπρεπείς, ενώ ένας στους δέκα διοικητικά κρατούμενους εξακολουθεί να παραμένει σε εντελώς ακατάλληλους χώρους, στα Αστυνομικά Τμήματα, αντί να μεταφέρεται στα ΠΡΟΚΕΚΑ.

Η έντονη δραστηριότητα που έχουν αναπτύξει τα στελέχη της ειδικής ομάδας παρατηρητών της Αρχής, σε συνδυασμό με τη θεσμική, συνταγματικά κατοχυρωμένη, ανεξαρτησία της, έχουν αναδείξει τον Συνήγορο του Πολίτη στην πρωτοπορία των μηχανισμών παρακολούθησης επιχειρήσεων απομάκρυνσης στην Ε.Ε. Η συσσωρευμένη εμπειρία και τεχνογνωσία που έχει απο-

κομίσει η Αρχή μέσα στα έντεκα χρόνια λειτουργίας της ως Εθνικός Μηχανισμός Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών, μας επιτρέπει να διατυπώνουμε κρίσιμες διαπιστώσεις.

Πρώτον, το σύστημα επιστροφών διέπεται από νομοθεσία και πολιτικές που αποφασίζονται εν πολλοίς σε ενωσιακό επίπεδο, εξακολουθεί, όμως, να εφαρμόζεται, με διαφοροποιήσεις, ενίοτε και σημαντικές, σε εθνικό επίπεδο.

Δεύτερον, στο διαχειριστικό επίπεδο, υπάρχει σημαντικό περιθώριο βελτιώσεων, με εξορθολογισμό του κόστους, αύξηση της αποτελεσματικότητας, χωρίς εκπτώσεις στην πιστή τήρηση της νομιμότητας και τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Σε ό,τι αφορά στο σύστημα παρακολούθησης των επιστροφών, τόσο ο αναμενόμενος νέος Κανονισμός του Frontex όσο και ο, επίσης αναμενόμενος, νέος Κανονισμός Επιστροφών θα διαμορφώσουν τις συνθήκες για στενότερη, αποτελεσματικότερη και ουσιαστικότερη συνεργασία του Γραφείου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex με τους εθνικούς μηχανισμούς. Ο Συνήγορος του Πολίτη συνεργάζεται ήδη στενά με το Γραφείο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Fundamental Rights Office) του Frontex, στο πλαίσιο της διαχείρισης αναφορών (complaints) και της έρευνας σοβαρών περιστατικών (serious incident reports). Εσχάτως, μάλιστα, η συνεργασία αυτή έχει συστηματοποιηθεί και αναβαθμιστεί, με κοινές επιμορφώσεις, ανταλλαγή τεχνογνωσίας και βέλτιστων επιχειρησιακών και ερευνητικών πρακτικών.

Παράλληλα, με τη θέση σε εφαρμογή του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, εισάγονται και νέες, εξαιρετικές ταχύρρυθμες διαδικασίες στα σύνορα και με θέσπιση πλάσματος μη εισόδου στην επικράτεια ή και με ενεργοποίηση ειδικών διαδικασιών σε περιπτώσεις «εργαλειοποίησης» των ροών. Αμφότεροι, δε, οι μηχανισμοί αυτοί εγείρουν προβληματισμούς ως προς τη δυνητική τους κατάχρηση από τα κράτη-μέλη, λόγω του ασαφούς πλαισίου τους, κάτι που ήδη διαπιστώσαμε πρόσφατα στη χώρα μας, με τη θέση σε εφαρμογή παρεκκλίσεων από τις θεσμικές εγγυήσεις του διεθνούς, ενωσιακού και εθνικού δικαίου ενόψει ασφαλώς προβλέψιμων, σταδιακά αυξανόμενων ροών στην Κρήτη. Λογικό είναι, βέβαια, να προβληματίζονται περαιτέρω, οι ανεπάρκειες του συστήματος επιστροφών, στο πλαίσιο του δημόσια διακηρυχθέντος δόγματος του *“whatever it takes”*, η έμφαση σε σκληρές και ενίοτε απάνθρωπες συνθήκες, με επέκταση του μέτρου της κράτησης και πέραν των συνταγματικά προβλεπόμενων ανώτατων ορίων, καθώς και η αυστηροποίηση των διαδικασιών επιτήρησης των συνόρων με επιχειρήσεις «αποτροπής» (deterrence) που συχνά αφορούν σε επαναπροωθήσεις (push-backs).

Ο ανεξάρτητος έλεγχος της δράσης των αρμόδιων κρατικών οργάνων κατά

τις διαδικασίες στα σύνορα, όπως αυτές διεξάγονται και όπως επιπλέον εισάγονται με το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, αποτελεί θεσμικό εργαλείο διασφάλισης της διαφάνειας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Το άρθρο 10 του Κανονισμού Διαλογής (Screening Regulation) και το άρθρο 43 του Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου (Asylum Procedure Regulation) προβλέπουν ρητώς έναν ανεξάρτητο μηχανισμό παρακολούθησης θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η μορφή που ο μηχανισμός ελέγχου θα πρέπει να λάβει, καθώς και το εύρος της αρμοδιότητάς του, έχει από καιρού αποτυπωθεί σε μια σειρά κατευθυντήριων οδηγιών και συστάσεων διεθνών οργανισμών. Μάλιστα, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. εξέδωσε, ήδη το 2022, Οδηγό με καθορισμό όρων και κριτηρίων για τον μηχανισμό, σκιαγραφώντας, κατ' ουσίαν, το επίπεδο ανεξαρτησίας, τεχνογνωσίας και επιχειρησιακής επάρκειας του Συνηγόρου.

Με βάση τα ανωτέρω, δεν αποτέλεσε έκπληξη, αλλά μάλλον αυτονόητη εξέλιξη, η επιλογή της ελληνικής κυβέρνησης τον Δεκέμβριο του 2025 να αναθέσει τη σχετική αρμοδιότητα του Μηχανισμού στον Συνήγορο του Πολίτη, προβαίνοντας προς τούτο σε δημόσια ανακοίνωση και σχετική ενημέρωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ωστόσο, τον Μάιο του 2026, με το άρθρο 39 του σχεδίου νόμου για το κληρονομικό δίκαιο - αποκομμένο δηλαδή από τις λοιπές πρόνοιες του Συμφώνου - η αρμοδιότητα αυτή ανατέθηκε σε άλλη δημόσια αρχή, παραβλέποντας τη ρητή διάταξη του Κανονισμού Διαλογής που προβλέπει ότι τα καθήκοντα του Ανεξάρτητου Μηχανισμού συνόρων μπορούν να ανατεθούν στους εθνικούς διαμεσολαβητές - Συνηγόρους του Πολίτη (Ombudsman), στους Εθνικούς Μηχανισμούς Πρόληψης Βασανιστηρίων και Απάνθρωπης Μεταχείρισης (αρμοδιότητα και αυτή στη χώρα μας του Συνηγόρου του Πολίτη) και στις Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κι εάν δεν ανατεθούν «*όλα ή μέρος των καθηκόντων*», πρέπει τουλάχιστον να υπάρχει στενή συνεργασία του νέου μηχανισμού, με τους εθνικούς αυτούς φορείς. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο σύνολο των κρατών-μελών της Ε.Ε., στα οποία λειτουργεί Συνήγορος του Πολίτη (Ombudsman) που ασκεί και τις ειδικές αρμοδιότητες του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων, η αρμοδιότητα ανατέθηκε ήδη στην ομόλογη Ανεξάρτητη Αρχή (Ombudsman).

Είναι προφανές ότι ο Συνήγορος του Πολίτη, που αποτελεί θεσμική εγγύηση του συνταγματικού δικαιώματος αναφοράς και διατηρεί ακέραιες εκ του Συντάγματος (άρ. 101Α) αυξημένες εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, θα συνεχίσει να ασκεί τις αρμοδιότητές του για την παρακολούθηση της τήρησης της νομιμότητας κατά τη διαδικασία διαλογής

των νεοεισερχομένων στα σύνορα, την κράτησή τους, τη μέριμνα των ευάλωτων προσώπων, τη διασφάλιση διερεύνησης των σχετικών καταγγελιών για παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα καθώς και τις διαδικασίες ασύλου.

Εντός του 2026, θα εφαρμοστεί και ο νέος Κανονισμός για την Επιστροφή στα Σύνορα (1349/2024/Ε.Ε.), ενώ αναμένεται να έχει διαμορφωθεί και εγκριθεί και νέος Κανονισμός για τις Επιστροφές, που θα αντικαταστήσει την Οδηγία του 2008.

Εν τω μεταξύ, εντός του 2025, η Εθνική Αντιπροσωπεία νομοθέτησε διατάξεις για τις επιστροφές αλλοδαπών που έρχονται σε ευθεία αντίθεση με ισχύουσα ενωσιακή νομοθεσία, την Οδηγία των Επιστροφών του 2008, επικαλούμενη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία δεν έχει διέλθει της σύνθετης νομοθετικής διαδικασίας της Ε.Ε., δεν έχει εξεταστεί ως προς τη συμφωνία της με τις πρόνοιες του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., και ως εκ τούτου δεν είναι βέβαιο, ότι θα αποτελέσει, ως έχει, το τελικό κείμενο που θα εγκριθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι νέες διατάξεις εγείρουν σοβαρούς προβληματισμούς ως προς τη συμφωνία τους με βασικά κείμενα του διεθνούς δικαίου, τη Σύμβαση της Γενεύης για τους πρόσφυγες, την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τη Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Και είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν εκτιμούν τα άκρα όρια των δυνατοτήτων της διοίκησης εν γένει. Ίσως, γι' αυτόν τον λόγο δεν έχουν εφαρμοστεί πλήρως.

Οι κίνδυνοι από τη νομοθέτηση εκτός του διεθνούς και ενωσιακού πλαισίου δεν πρέπει να υποτιμώνται.

Πρώτον, η εμπειρία έχει διδάξει, ότι η καταφυγή σε διμερείς, ή και πολυμερείς, *ad hoc* συμφωνίες με τρίτες χώρες, συμφωνίες που δεν εναρμονίζονται με το διεθνές κα ενωσιακό πλαίσιο και δεν υπόκεινται στον έλεγχο των ενωσιακών δικαιοδοτικών οργάνων εύκολα λειτουργούν στην πράξη ετεροβαρώς, προσδίδοντας στην τρίτη χώρα δυσανάλογη διαπραγματευτική ισχύ και θέτοντας το εμπλεκόμενο κράτος-μέλος, και κατ' επέκταση και την Ένωση στο σύνολό της, σε καθεστώς άτυπης ομηρίας.

Δεύτερον, η εφαρμογή της διεθνούς νομιμότητας υπό όρους και αιρέσεις, η σχετικοποίηση ή και αμφισβήτηση της ισχύος βασικών, θεμελιωδών διεθνών συμβάσεων, προκειμένου να αντισταθμιστεί η έλλειψη –ή τα ελλείματα– πολιτικού σχεδίου ή η αβελτηρία, η αδυναμία ή και η ανεπάρκεια του διοικητικού μηχανισμού να ανταποκριθεί αποτελεσματικά διαμορφώνει επικίνδυνα προηγούμενα και *de facto* συνθήκες.

Τούτο θα πρέπει να προβληματίζει ιδιαίτερος χώρες, κράτη-μέλη που αντιμάχονται τον αναθεωρητισμό στις διεθνείς σχέσεις και θέτουν –κατά τα άλλα– την πιστή συμμόρφωση με τις πρόνοιες του διεθνούς δικαίου ως θεμέλιο της ακεραιότητας και κυριαρχίας τους, ως υπαρξιακή συνθήκη.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι, όπως κάθε κυρίαρχο κράτος, έτσι και τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. έχουν το δικαίωμα, και το καθήκον, να επιτηρούν τα σύνορά τους και να ελέγχουν τους πληθυσμούς που επιχειρούν να εισέλθουν ή επιθυμούν να εξέλθουν αυτών.

Τα σύνορα της Ε.Ε. δεν αποτελούν, όμως, απλώς μια γεωγραφική έννοια. Οριοθετούν μια επικράτεια, όπου τα κυρίαρχα κράτη και οι λαοί τους συνολογούν σε ένα κοινό αξιακό υπόβαθρο που λειτουργεί ως η συγκολλητική ουσία, σε μία ενιαία αντίληψη για το κράτος δικαίου και για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Με άλλα λόγια, σε συνθήκες ειρήνης, όπου δεν υφίσταται κίνδυνος για την εδαφική ακεραιότητα, τα σύνορά μας προστατεύουν τις καταστατικές αρχές και αξίες που συνθέτουν την κοινή μας ταυτότητα, τον ευρωπαϊκό τρόπο ζωής.

Στα σύνορα της Ένωσης θα κριθεί εν τέλει και η συνοχή της. Αν, υπερασπιζόμενα τα σύνορά της, θα διατηρήσει την ταυτότητά της ή θα επιτρέψει τέτοιες και τόσες παρεκκλίσεις από τα αξιακά της θεμέλια, αποδεικνύοντας για ακόμη μία φορά την ανεπάρκειά της στη διαχείριση κρίσεων και την υπεράσπιση των αρχών της, διακινδυνεύοντας τελικά να διασπαστεί εις τα εξων συνετέθη.

Η προστασία της διεθνούς νομιμότητας, του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι συνθήκη υπαρξιακή και για την Ένωση και για την Ελλάδα.

Με σταθερή θεσμική υπευθυνότητα, αξιοποιώντας τη διαρκώς μεγαλύτερη εμπειρία και τεχνογνωσία του, ο Συνήγορος του Πολίτη θα παραμείνει προσηλωμένος στην εκπλήρωση της αποστολής του, έτοιμος να συμβάλλει αποτελεσματικά στη διαχείριση των επερχόμενων προκλήσεων.

Αθήνα, Μάιος 2026

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Ν. 5226/2025 άρθρο 9 παρ. 6. Οι διαδικασίες της απομάκρυνσης υπόκεινται σε σύστημα εξωτερικού ελέγχου, που λειτουργεί με μέριμνα του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος συνεργάζεται για τον σκοπό αυτόν με διεθνείς οργανισμούς.

Σύμφωνα με την ΚΥΑ 4000/4/57-ια-ΦΕΚ 2870/Β/24-10-2014 «Ρύθμιση της οργάνωσης και λειτουργίας συστήματος εξωτερικού ελέγχου των διαδικασιών απομάκρυνσης των υπηκόων τρίτων χωρών».

Ο Συνήγορος του Πολίτη

- ➔ μεριμνά, για την οργάνωση και λειτουργία του εξωτερικού συστήματος ελέγχου των διαδικασιών επιστροφής και απομάκρυνσης υπηκόων τρίτων χωρών. Ο έλεγχος αυτός καταλαμβάνει, όλες τις διοικητικές πράξεις, υλικές ενέργειες και παραλείψεις της διοίκησης, από το στάδιο έκδοσης των αποφάσεων επιστροφής και απομάκρυνσης μέχρι και το στάδιο υλοποίησης της διαδικασίας απομάκρυνσης, η οποία συντελείται με την άφιξη των αλλοδαπών στις χώρες καταγωγής τους.
- ➔ διασφαλίζει, με κάθε πρόσφορο και αποτελεσματικό μέσο, την τήρηση της νομιμότητας της διαδικασίας επιστροφής και απομάκρυνσης, με γνώμονα τον σεβασμό στην προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια, καθώς και τα ανθρώπινα δικαιώματα των υπό επιστροφή και υπό απομάκρυνση αλλοδαπών, σύμφωνα με τις επιταγές του εθνικού, ενωσιακού και διεθνούς δικαίου.
- ➔ διασφαλίζει, επίσης, την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας από τις αρμόδιες αρχές, χωρίς υπέρβαση του απολύτως αναγκαίου μέτρου, ιδίως κατά την εφαρμογή μέτρων καταναγκασμού, όπως αυτά προβλέπονται.
- ➔ ελέγχει ιδίως, τη συμμόρφωση των αρμόδιων αρχών με τις κοινές κατευθυντήριες γραμμές, τα κριτήρια και τις προδιαγραφές, που έχουν εκδοθεί για τον σκοπό αυτόν από τα αρμόδια όργανα διεθνών οργανισμών ή τα όργανα της Ε.Ε.

1. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΜΕ ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΕΠΕΒΛΕΨΕ

23 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

1. Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις Επιστροφής με ναυλωμένο αεροσκάφος, υπό τον συντονισμό του Frontex.

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΚΕ

9 ΧΩΡΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

- Παρατηρήσεις για το σχέδιο νόμου περί αναμόρφωσης πλαισίου και διαδικασιών επιστροφών.
- Παρατηρήσεις για την τροπολογία «Αναστολή υποβολής αιτημάτων ασύλου και αφίξεις πολιτών τρίτων χωρών στην Κρήτη» που κατατέθηκε σε σχέδιο νόμου του Υπουργείου Ανάπτυξης.
- Παρατηρήσεις για το σχέδιο νόμου περί πολιτικών μεταναστευσης, ενσωμάτωσης, ενιαίας άδειας διαμονής και εργασίας και δικαιωμάτων εργαζόμενων από τρίτες χώρες.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

13/10 Παρουσίαση Ειδικής Έκθεσης 2024³

11/12 «Συνήγορος του Πολίτη, δέκα χρόνια (2014-2024) εξωτερικός έλεγχος αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών»⁴

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ FRONTEX

- Συμμετοχή στο EU Pool of Monitors με οκτώ στελέχη της Ομάδας Επιστροφών.
- Εξέταση καταγγελιών κατά της ΕΛ.ΑΣ. κατά τις επιχειρήσεις που συντονίζονται από τον Frontex⁵.

3. Δελτίο Τύπου, Παρουσίαση έκθεσης «Επιστροφές αλλοδαπών 2024»:
<https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/prosklhsh-or-paroysiash-ekdeshs-epistrofes-allodapwn-2024>.
4. Δελτίο Τύπου, Συνέδριο: «Συνήγορος του Πολίτη, δέκα χρόνια (2014-2024) εξωτερικός έλεγχος αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών»:
[https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-synedrio:-synhgoros-toy-polith-deka-xronia-\(2014-2024\)-e3wterikos-elegchos-anagkastikwn-epistrofwn-allodapwn](https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-synedrio:-synhgoros-toy-polith-deka-xronia-(2014-2024)-e3wterikos-elegchos-anagkastikwn-epistrofwn-allodapwn).
5. Το σύνολο των αναφορών αυτών ερευνάται από τον Συνήγορο με την ειδική αρμοδιότητά του ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (ν. 4443/2016).

- Συνάντηση εργασίας του Συνηγόρου με τον διευθυντή του Frontex.⁶
- Παροχή εκπαίδευσης από δύο στελέχη του Συνηγόρου, με θέμα: *"Awareness session on fundamental rights in return counselling for the return specialists deployed in Greece"*.
- Εκπαιδευτική συνάντηση του Frontex με τα μέλη της ομάδας⁷ για ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας σχετικά με τον έλεγχο για την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων, τόσο στις αναγκαστικές επιστροφές αλλοδαπών όσο και στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητας του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Αυθαιρεσίας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ & ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

- Συμμετοχή στην εκπαίδευση αστυνομικών συνοδών για Επιχειρήσεις Επιστροφής της Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης/ΑΕΑ.
- Εκπαίδευση των μελών της Ομάδας Επιστροφών σε ζητήματα διαδικασιών και προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τις επιχειρήσεις επιστροφών.
- Συμμετοχή στο Εθνικό Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης/ΕΜΝ Ελλάδας, με τίτλο *«Ευρωπαϊκή Πολιτική Επιστροφών: προκλήσεις και προοπτικές»*.
- Συμμετοχή στο Ερευνητικό Έργο GAPS: De-centring the Study of Migrant Returns and Readmission Policies in Europe and Beyond και στην ημερίδα *«Και φυλακή και επιστροφή: η Ελλάδα στο τοπίο των ευρωπαϊκών πολιτικών για τις επιστροφές μεταναστών»*.

6. Δελτίο Τύπου, Έλεγχος αναγκαστικών επιστροφών και διαδικασιών στα σύνορα στο επίκεντρο της συνάντησης του Συνηγόρου του Πολίτη με τον διευθυντή του Frontex <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-elegxos-anagkastikwn-epistrofwn-kai-diadikasiwn-sta-synora-sto-epikentro-ths-synanthshs-toy-synhgoroy-toy-polith-me-ton-diey8ynth-toy-frontex>.

7. Ibid.

[illegible][illegible]

2. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

2.1 ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ

Το έτος 2025 επιστράφηκαν:⁸

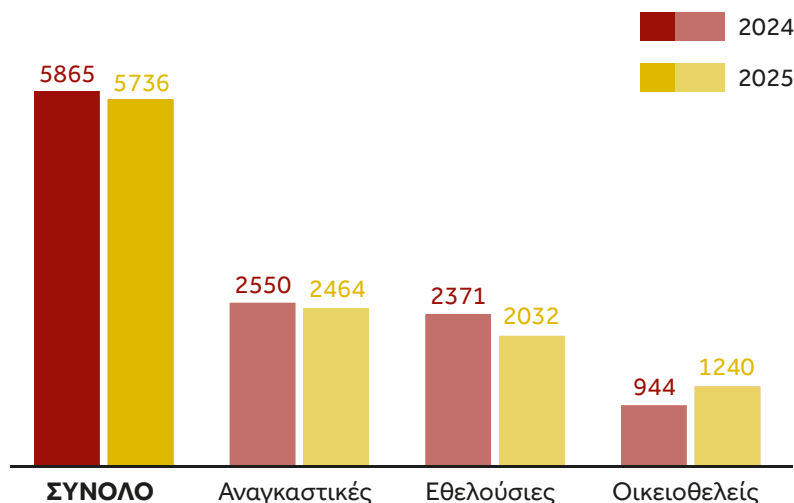
5.736 αλλοδαποί συνολικά, εκ των οποίων:

2.464 με αναγκαστική επιστροφή

2.032 με εθελούσια επιστροφή μέσω ΔΟΜ

1.240 οικειοθελώς

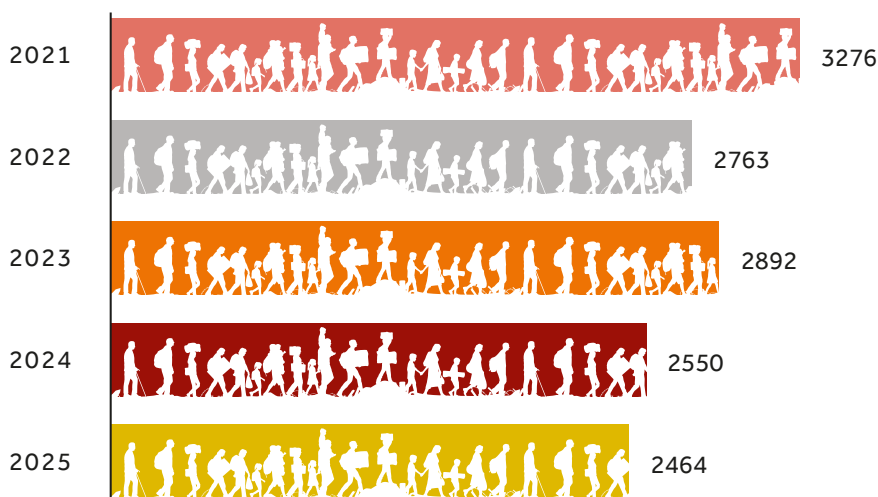
Γράφημα 1 — Επιστροφές 2024 - 2025

8. Σύμφωνα με τα διαβιβασθέντα από την ΕΛ.ΑΣ. στοιχεία.

Παρατηρείται ότι το σύνολο των επιχειρήσεων επιστροφών παραμένει σχεδόν στο ίδιο επίπεδο σε σχέση με το προηγούμενο έτος (περ. - 2% από το 2024), με πτωτική τάση ωστόσο σε σχέση με τα προηγούμενα έτη (βλ. γράφημα 2), οι αναγκαστικές επιστροφές παραμένουν και αυτές σχεδόν στο ίδιο επίπεδο (-3% από το 2024)⁹, ενώ οι εθελούσιες παρουσιάζουν μείωση (-14% από το 2024) και οι οικειοθελείς σημαντική αύξηση (+31% από το 2024).

Γράφημα 2 — Αναγκαστικές επιστροφές 5ετίας

Σε ενωσιακό επίπεδο, σύμφωνα με τα στοιχεία της **Eurostat**¹⁰, το τρίτο τρίμηνο του 2025, επιστράφηκαν σε τρίτες χώρες 34.155 άτομα, που αντιστοιχεί σε αύξηση 14,6% σε σύγκριση με το τρίτο τρίμηνο του 2024, ενώ εκδόθηκαν 115.440 αποφάσεις επιστροφής που αντιστοιχεί σε αύξηση 2,7%, σε σύγκριση με το τρίτο τρίμηνο του 2024. Ως προς την εθνικότητα, το μεγαλύτερο ποσοστό επιστρεφόμενων ήταν πολίτες, Τουρκίας, Γεωργίας, Αλβανίας, Συρίας.

Σύμφωνα με τα ίδια ανωτέρω στοιχεία της Eurostat, σε ενωσιακό επίπεδο, οι εθελούσιες επιστροφές, ως βασικός στρατηγικός στόχος της Επιτροπής,

9. Περιλαμβάνονται 117 επανεισδοχές στην Αλβανία, βάσει διμερούς συμφωνίας.

10. Eurostat, Returns of irregular migrants - quarterly statistics διαθ. σε: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title>Returns_of_irregular_migrants_-_quarterly_statistics.

υπερτερούν των αναγκαστικών: σε ποσοστό 60,4% ανέρχονται οι εθελούσιες επιστροφές και σε ποσοστό 39,6 % οι αναγκαστικές (τα ποσοστά αυτά διαφέρουν σημαντικά ανά κράτος-μέλος). Όσον αφορά την Ελλάδα, οι εθελούσιες & οικειοθελείς επιστροφές ανέρχονται σε ποσοστό 61% και οι αναγκαστικές σε ποσοστό 39%.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό, τόσο των αναγκαστικών όσο και των εθελούσιων επιστροφών, αφορά πολίτες Αλβανίας, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό εθελούσιων επιστροφών αφορά πολίτες Γεωργίας.

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΕΣ:

Επιστροφές συνολικά:

- **36%** πολίτες Αλβανίας
- **27%** πολίτες Γεωργίας
- **8%** πολίτες Πακιστάν
- **5%** πολίτες Αιγύπτου
- **3%** πολίτες Νεπάλ
- **21%** λοιπές εθνικότητες (Ινδία, Τουρκία, Βουλγαρία κ.ά.)

Αναγκαστικές επιστροφές:

- **64%** πολίτες Αλβανίας
- **7%** πολίτες Γεωργίας
- **7%** πολίτες Πακιστάν
- **4%** πολίτες Βουλγαρίας
- **3%** πολίτες Ρουμανίας
- **3%** πολίτες Τουρκίας
- **2%** πολίτες Αιγύπτου
- **10%** λοιπές εθνικότητες (Ινδία, Τουρκία, Βουλγαρία κ.ά.)

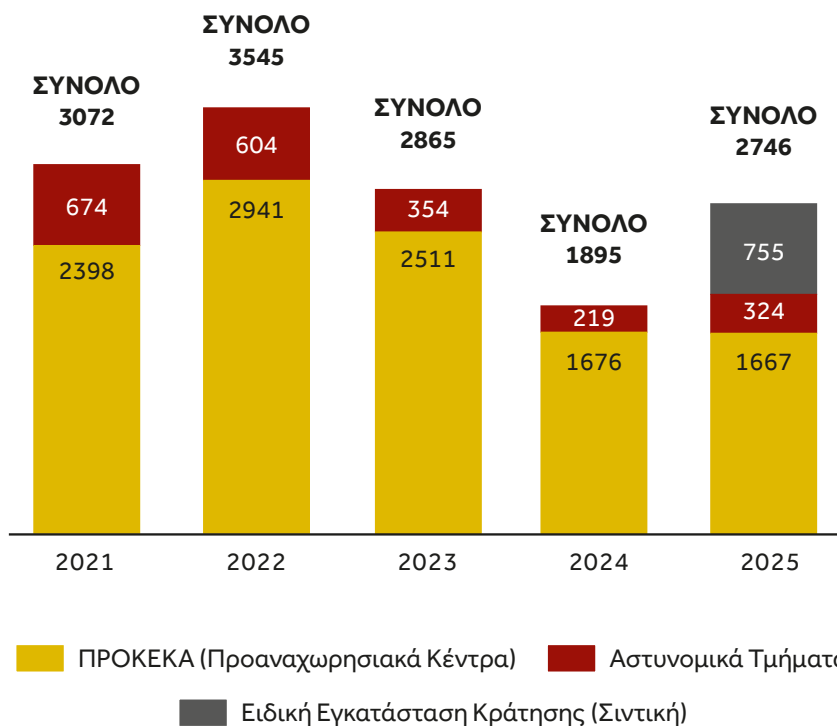
Εθελούσιες:

- **61%** πολίτες Γεωργίας
- **9%** πολίτες Νεπάλ
- **6%** πολίτες Αιγύπτου
- **24%** λοιπές εθνικότητες (Ινδία, Τουρκία, Βουλγαρία κ.ά.)

Οικειοθελείς:

- **41%** πολίτες Αλβανίας
- **20%** πολίτες Πακιστάν
- **9%** πολίτες Γεωργίας
- **7%** πολίτες Αιγύπτου
- **23%** λοιπές εθνικότητες (Ινδία, Τουρκία, Βουλγαρία κ.ά.)

Γράφημα 3 — Διοικητικά κρατούμενοι αλλοδαποί - 5ετία

2.2 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΠΡΟΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Οι αλλοδαποί που κρατούνταν διοικητικά ενόψει επιστροφής τους την 1η.11.2025 ήταν συνολικά **2.746**, εκ των οποίων:

- **1.667** σε Προαναχωρησιακά Κέντρα¹¹
- **324** σε λοιπούς χώρους κράτησης που υπάγονται στην αρμοδιότητα της

11. Οι διοικητικά κρατούμενοι ενόψει επιστροφής κρατούνται στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης (ΠΡΟΚΕΚΑ) Αμυγδαλέζας, Ταύρου, Κορίνθου, Δράμας, Ξάνθης, Ορεστιάδας, Κω. Σύμφωνα με το άρθρο 1 της ΚΥΑ 8038/23/22-ρμα'/2024 (ΦΕΚ Β' 7265/31.12.2024) ισχύουν τα ακόλουθα: «Η λειτουργία των Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών που ιδρύθηκαν με την υπό στοιχεία 8038/23/22-ιγ'/20.01.2015 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Εσωτερικών, Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Υγείας, Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη "Ίδρυση και λειτουργία Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών και Κανονισμός Λειτουργίας αυτών" (Β' 118) και εξακολουθούν να λειτουργούν, παρατείνεται μέχρι και την 31.12.2026».

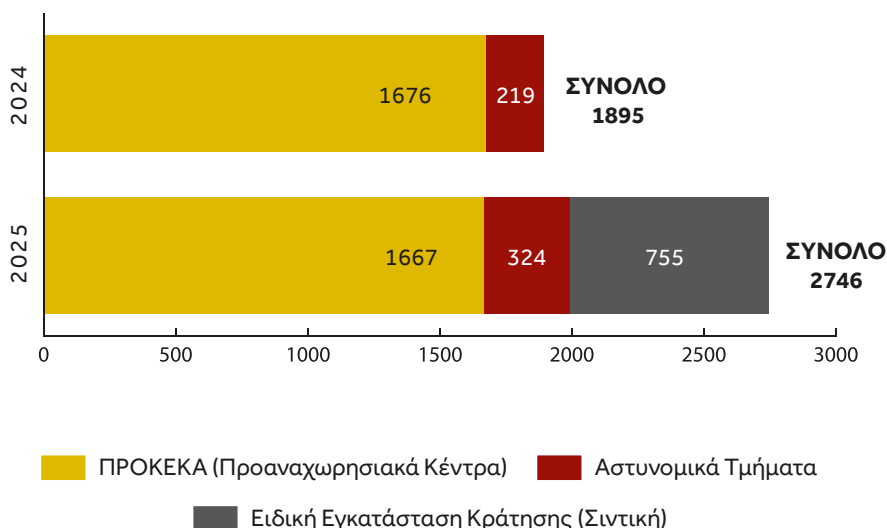
Ελληνικής Αστυνομίας (Αστυνομικά Τμήματα, Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης)

■ 755 στην Ε.Ε.Κ. Σιντικής.

Παρατηρείται ότι ο αριθμός των διοικητικά κρατούμενων παρουσιάζει αύξηση 44% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η συνολική αυτή αύξηση των διοικητικά κρατούμενων οφείλεται εν μέρει στην επί τρίμηνο αναστολή υποβολής αιτημάτων ασύλου και την έναρξη λειτουργίας της Ειδικής Εγκατάστασης Κράτησης (Ε.Ε.Κ.) Σιντικής, κατόπιν παραχώρησης τμήματος της Ελεγχόμενης Δομής Σιντικής (ΕΔΠΦΑΑ) στην Ελληνική Αστυνομία¹². Επιπλέον, αν και ο αριθμός των διοικητικά κρατούμενων στα ΠΡΟΚΕΚΑ παρέμεινε σχεδόν ο ίδιος (-0,5% σε σχέση με το 2024), μεγάλη ήταν η αύξηση στη διοικητική κράτηση σε Αστυνομικά Τμήματα και άλλους χώρους (+47% σε σχέση με το 2024).

Παρατηρείται επίσης ότι ένας στους δέκα διοικητικά κρατούμενους (ποσοστό 11,8%) εξακολουθεί να παραμένει σε Αστυνομικά Τμήματα ενόψει επιστροφής, αντί να μεταφέρεται στα ΠΡΟΚΕΚΑ. Αντίστοιχα, περίπου τρεις στους δέκα διοικητικά κρατούμενους (ποσοστό 27,5%) κρατείται στην Ειδική Εγκατάσταση Σιντικής (Ε.Ε.Κ) (βλ. παρακάτω).

Γράφημα 4 — Διοικητικά κρατούμενοι αλλοδαποί 2024-2025

12. Χωρίς ωστόσο να έχει εκδοθεί, έως σήμερα, η σχετική ΚΥΑ ίδρυσης.

Εθνικότητες (κράτηση σε ΠΡΟΚΕΚΑ):

- **30%** πολίτες Αιγύπτου
- **16%** πολίτες Πακιστάν
- **7%** πολίτες Αφγανιστάν
- **6%** πολίτες Τουρκίας
- **5,4%** πολίτες Μπαγκλαντές
- Λοιπές εθνικότητες (Γεωργία, Νεπάλ, Συρία κ.ά.)

Παρατηρείται ότι η πολυπληθέστερη ομάδα μεταξύ των διοικητικά κρατούμενων αλλοδαπών στα ΠΡΟΚΕΚΑ το 2025, περίπου ένας στους τρεις (1 στους 3), ήταν πολίτες Αιγύπτου, ενώ δεν υφίστανται οργανωμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές αεροπορικές επιχειρήσεις επιστροφών προς τη χώρα αυτή, παρά μόνο διεξάγονται ατομικές ή ομαδικές (των πέντε ή δέκα ατόμων) επιχειρήσεις επιστροφής με εμπορικές πτήσεις.

Επίσης, σημειώνεται ότι εφόσον δεν πραγματοποιούνται επιχειρήσεις επιστροφής στη χώρα καταγωγής, όπως για παράδειγμα στο Αφγανιστάν¹³ ή τη Συρία¹⁴, η διοικητική κράτηση δεν συνάδει εξ αρχής με τον όρο της νομιμότητάς της, που είναι η ύπαρξη εύλογης προοπτικής απομάκρυνσης, λαμβανομένου υπόψη και του γεγονότος ότι οι επανεισδοχές στην Τουρκία έχουν ανασταλεί από τον Μάρτιο του 2020.

////////////////////////////////////

13. Σύμφωνα με την ΥΑ ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το Αφγανιστάν παραμένει σε κατάσταση κρίσης, από τις πιο επείγουσες διεθνώς. Οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οικονομική αστάθεια, η έντονη επισιτιστική ανασφάλεια και οι φυσικές καταστροφές απειλούν τη σταθερότητα στην περιοχή για όλο το έτος 2025. Βλ. Έκθεση για την κατάσταση στο Αφγανιστάν, 1/2025 διαθ. σε: <https://www.unhcr.org/media/global-report-2025-situation-overview-afghanistan> & EUAA, Country of Origin Information Report - Afghanistan – Country Focus, November 2024, https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/2024_11_EUAA_COI_Report_Afghanistan_Country_Focus.pdf.
14. ΥΑ ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. «UNHCR'S 2025 Recommendations for the Polish and Danish Presidencies of the Council of the European Union (EU)», 13/1/2025, διαθ. σε: <https://www.refworld.org/policy/polrec/unhcr/2025/en/149353>.

3. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

3.1 ΚΟΙΝΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ (JRO)

Το έτος 2025, ειδικά εκπαιδευμένα στελέχη του Συνηγόρου επέβλεπαν ως παρατηρητές (monitors) το σύνολο των Κοινών Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων Επιστροφής (JRO) με ναυλωμένο αεροσκάφος (charter) προς το Πακιστάν, τη Γεωργία και το Μπαγκλαντές, που συντονίστηκαν από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) και συμμετείχε η ΕΛ.ΑΣ.¹⁵ Στην πλειονότητα των επιχειρήσεων, υπήρξε καλή οργάνωση και οι συνοδοί επέδειξαν επαγγελματισμό και ορθή διαχείριση των καταστάσεων κρίσεων. Αποτιμώνται θετικά η συνεργασία των επικεφαλής των επιχειρήσεων, των συνοδών και του προσωπικού του Γραφείου Συντονισμού Επιστροφών της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής με τα στελέχη του Συνηγόρου, όπως και η αυξανόμενη μέριμνα για διερμηνεία σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε και κατά το έτος 2025, εξακολουθούν να υφίστανται προβληματικές πρακτικές της Αστυνομίας, που εγείρουν ζητήματα παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των επιστρεφόμενων. Ακολουθούν οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου για κάθε στάδιο των επιχειρήσεων, από τον έλεγχο της διοικητικής διαδικασίας που οδήγησε στην επικείμενη επιστροφή του κάθε αλλοδαπού μέχρι την παράδοσή του στο αεροδρόμιο της χώρας καταγωγής του.

3.1.1 Προαναχωρησιακός έλεγχος

Η σημασία της διαδικασίας προαναχωρησιακού ελέγχου αναδείχθηκε πρό-

15. Σημειώνεται ότι κατά το έτος αυτό δεν οργανώθηκε κάποια εθνική αεροπορική επιχείρηση επιστροφής (NRO).

σφατα στην απόφαση ΔΕΕ C-679/23 P¹⁶. Σε αυτή, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επισημαίνει, αφενός ότι το ενωσιακό δίκαιο επιβάλλει στον Frontex ένα σύνολο υποχρεώσεων προκειμένου να διασφαλίζεται ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο των κοινών επιχειρήσεων επιστροφής, αφετέρου, υπενθυμίζει ότι στις εν λόγω επιχειρήσεις μπορούν να περιλαμβάνονται μόνο πρόσωπα εις βάρος των οποίων έχει εκδοθεί εγγράφως εκτελεστή απόφαση επιστροφής. Είναι επομένως κρίσιμο ο προαναχωρησιακός έλεγχος των διοικητικών φακέλων των υπό επιστροφή αλλοδαπών να διενεργείται σταθερά και σχολαστικά, προκειμένου να εξακριβώνεται η πληρότητά τους και η τήρηση των προβλεπόμενων νόμιμων διαδικασιών.

Μέλη της Ομάδας Επιστροφών του Συνηγόρου, πριν από την επιχείρηση, εξετάζουν τους φακέλους των υπό επιστροφή προσώπων, καθώς και των αναπληρωματικών. Έμφαση δίνεται ιδίως, στη νομιμότητα της απόφασης επιστροφής και την κοινοποίηση αυτής στον ενδιαφερόμενο, στην απόφαση κράτησης και τη γνωστοποίηση του πληροφοριακού δελτίου των δικαιωμάτων των κρατούμενων, στην ύπαρξη τυχόν εκκρεμούς αιτήματος ασύλου ή χορήγησης άδειας διαμονής, στην αναμονή απόφασης επί αντιρρήσεων ενώπιον Πρωτοδικείου, καθώς και σε τυχόν ιδιαίτερες συνθήκες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν κώλυμα, όπως ζητήματα υγείας, η οικογενειακή κατάσταση του επιστρεφόμενου κ.ά. Ελέγχεται, επίσης, κατά πόσο η κοινοποίηση/επίδοση των διοικητικών εγγράφων έχει γίνει σε γλώσσα που κατανοούν οι επιστρεφόμενοι, προκειμένου να διασφαλίζεται η έγκυρη ενημέρωσή τους για τις προθεσμίες και τα δικαιώματά τους.

Σε γενικές γραμμές διαπιστώνεται η πληρότητα των φακέλων, ωστόσο, εντοπίζονται και περιπτώσεις έλλειψης αποδεικτικού επίδοσης αποφάσεων, καθώς και κοινοποίηση/επίδοση εγγράφων χωρίς διερμηνεία. Επίσης, κατά κανόνα απουσιάζουν πλήρως στοιχεία από τον ιατρικό φάκελο της πλειονότητας των επιστρεφόμενων, μολοντί, στα δύο ΠΡΟΚΕΚΑ, Ταύρου και Αμυγδαλέζας, τηρείται ηλεκτρονικά ιατρικός φάκελος για τους κρατούμενους, από όπου θα μπορούσαν να αντλούνται στοιχεία για την προετοιμασία της επιχείρησης (βλ. πιο κάτω κεφάλαιο 3.1.4). Τέλος, παρά την πολύ καλή συνεργασία του γραφείου συντονισμού επιστροφών της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής με τον Συνήγορο, ο κατάλογος των υπό επιστροφή αλλοδαπών και των αναπληρωματικών, οριστικοποιείται την τελευταία στιγμή, με αποτέλεσμα να είναι δυσχερής ο ενδελεχής έλεγχος των φακέλων.

////////////////////////////////////

16. Απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-679/23P, WS κ.λπ. κατά Frontex (κοινή επιχείρηση επιστροφής), 18-12-2025 <https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2025-12/cp250158el.pdf>.

➔ Σύσταση

Καλύτερη οργάνωση και έγκαιρη κατάρτιση της τελικής λίστας των επιστρεφόμενων.

3.1.2 Οργανωτικά ζητήματα

Οι αεροπορικές επιχειρήσεις επιστροφών υλοποιούνται βάσει προγραμματισμού και σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται από τον Frontex.¹⁷ Η εκπαίδευση και η πολυετής εμπειρία της Διεύθυνσης Αλλοδαπών έχουν συμβάλλει στην εξάλειψη σοβαρών οργανωτικών προβλημάτων που παρατηρούνταν παλαιότερα. Ωστόσο, εξακολουθούν ακόμη να εντοπίζονται οργανωτικά ζητήματα που δημιουργούν ελλείμματα στο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αλλοδαπών που επιστρέφονται. Τα κυριότερα συνοψίζονται στα εξής:

Έλλειψη προηγούμενης έγκαιρης ενημέρωσης των επιστρεφόμενων: Ο αιφνιδιασμός των επιστρεφόμενων δημιουργεί σοβαρά προσκόμματα στην ομαλή διεξαγωγή της επιχείρησης, καθώς αφενός προκύπτουν εξαιρέσεις τελευταίας στιγμής από την πτήση, εξαιτίας υποβολής νέων αιτημάτων ασύλου, αφετέρου συχνά υπάρχουν έντονες αντιδράσεις λόγω της έλλειψης προετοιμασίας των επιστρεφόμενων σε πρακτικό επίπεδο, για παράδειγμα, δεν προλαβαίνουν να ειδοποιηθούν τους συγγενείς τους στην πατρίδα τους, να εξασφαλίσουν την αξιοπρεπή ένδυση και υπόδησή τους, να πάρουν προσωπικά αντικείμενα που φυλάσσουν εκτός χώρων κράτησης κ.λπ.

➔ Σύσταση

Έγκαιρη ενημέρωση όσων επιστρέφουν – προ 24ώρου.

Έλλειψη οργάνωσης στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας: Παρά τη σαφή βελτίωση που παρατηρείται, εξακολουθούν να υφίστανται οργανωτικές δυσλειτουργίες, οι οποίες δημιουργούν μεγάλες καθυστερήσεις που δυσχεραίνουν την τήρηση των προβλεπόμενων κανόνων σε όλη τη διαδικασία. Συχνά χάνεται πολύτιμος χρόνος για τη συγκέντρωση των επιστρεφόμενων και την επίλυση πρακτικών ζητημάτων, όπως η επιλογή του χώρου που θα διενεργηθεί ο σωματικός έλεγχος, η εξεύρεση κατάλληλης ένδυσης και υπόδησης για όσους δεν διαθέτουν κ.λπ.

17. Frontex, Return Operations, διαθ. σε: <https://www.frontex.europa.eu/return-and-reintegration/return-operations/returns/>.

→ Σύσταση

Λήψη οργανωτικών μέτρων και κατάρτιση συγκεκριμένων διαδικασιών από το ΠΡΟΚΕΚΑ, **όπως εκ των προτέρων ενημέρωση και συγκέντρωση των επιστρεφόμενων σε διακριτούς χώρους.**

Διερμηνεία: Η επικοινωνία με τους επιστρεφόμενους σε γλώσσα που κατανοούν πλήρως είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ομαλή διεξαγωγή των επιχειρήσεων και για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων τους. Η διερμηνεία είναι απαραίτητη τόσο κατά την ιατρική εξέταση όσο και κατά τη διάρκεια όλης της επιχείρησης, προκειμένου οι επιστρεφόμενοι να κατανοούν τη διαδικασία και να επικοινωνούν με τους συνοδούς αστυνομικούς. Θετική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι στις περισσότερες επιχειρήσεις υπάρχει πλέον μέριμνα για παροχή διερμηνείας. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις οι διερμηνείς δεν ακολουθούν σε όλα τα στάδια της επιχείρησης.

→ Σύσταση

Παροχή διερμηνείας σε όλες τις γλώσσες και καθ' όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων.

Ένδυση-υπόδηση: Συχνά παρατηρείται κάποιος επιστρεφόμενος να ταξιδεύουν χωρίς κατάλληλη ένδυση και υπόδηση. Τούτο συμβαίνει είτε διότι δεν υπάρχει διαθέσιμος ρουχισμός στους χώρους κράτησης είτε διότι η κοινωνική υπηρεσία του ΠΡΟΚΕΚΑ δεν έχει ενημερωθεί για την επικείμενη επιστροφή, προκειμένου να παρέχει τα αναγκαία για την αξιοπρεπή εμφάνιση των επιστρεφόμενων.

→ Σύσταση

Μέριμνα για τη διασφάλιση επάρκειας κατάλληλου ρουχισμού και υποδημάτων σε όσους δεν διαθέτουν.

Ιδιωτικότητα κατά τον σωματικό έλεγχο: Ο σωματικός έλεγχος των επιστρεφόμενων και των αναπληρωματικών γίνεται κατά κανόνα ομαδικά, και μάλιστα σε κοινή θέα, παραβιάζοντας την ιδιωτικότητα και την αξιοπρέπεια τους.

→ Σύσταση

Εξασφάλιση κατάλληλου χώρου και απαραίτητου χρόνου για τον σω-

ματικό έλεγχο και τον έλεγχο των αποσκευών, σύμφωνα και με τις συστάσεις του Υπεύθυνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex.¹⁸

Μεταγωγή: Η μεταγωγή των επιστρεφόμενων γίνεται με αστυνομικά οχήματα (τύπου κλούβας) και, κατά τη διάρκεια αυτής, οι επιστρεφόμενοι παραμένουν κλειδωμένοι στα κελιά.

→ Σύσταση

Χρήση πολιτικών οχημάτων μεταγωγής τύπου πούλμαν.

Σίτιση: Παρά την πολύωρη αναμονή από τα ΠΡΟΚΕΚΑ μέχρι την επιβίβαση στο αεροσκάφος, συχνά δεν υπάρχει χρόνος για παροχή φαγητού και νερού, σε αίθουσα του αεροδρομίου, λόγω καθυστερήσεων κατά την παραλαβή των επιστρεφόμενων από το ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας. Έτσι, το γεύμα παραλείπεται ή παρέχεται μέσα στην κλούβα.

→ Σύσταση

Μέριμνα για παροχή νερού και φαγητού στους επιστρεφόμενους στο αεροδρόμιο πριν από την επιβίβαση στο αεροσκάφος, με αξιοπρεπείς συνθήκες.

Αναπληρωματικοί: Η μεταγωγή κρατούμενων αλλοδαπών στο αεροδρόμιο, ως «αναπληρωματικών» επιστρεφόμενων, αποτελεί μία εξόχως προβληματική πρακτική. Οι άνθρωποι αυτοί σπάνια τελικά ταξιδεύουν, ενώ ακολουθούν την επιχείρηση μέχρι το αεροδρόμιο. Μάλιστα, αυτό διαβεβαιώνουν οι συνοδοί αστυνομικοί στους αναπληρωματικούς, όταν εκείνοι διαμαρτύρονται. Ωστόσο, οι αναπληρωματικοί υποχρεούνται να μαζεύουν τα πράγματά τους, να επιβιβάζονται στο όχημα μεταγωγής και να παραμένουν εντός του κελιού για 6-9 ώρες, βιώνοντας ουσιαστικά όλη τη διαδικασία επιστροφής χωρίς να επιστρέφουν στη χώρα τους. Ακολουθώντας, διανυκτερεύουν σε κρατητήριο της Διεύθυνσης Αλλοδαπών ή του αεροδρομίου και την επόμενη ημέρα επιστρέφουν στον χώρο που κρατούνται διοικητικά.

18. Observations to return operations conducted in the 2nd half of 2023 by the Fundamental Rights Officer, διαθ. σε: https://www.frontex.europa.eu/assets/fundamental/Observations_to_Return_Operations_conducted_in_the_2nd_H_2023_by_the_Fundamental_Rights_Officer.pdf.

Ενδεικτική είναι η περίπτωση σοβαρού αυτοτραυματισμού αναπληρωματικού επιστρεφόμενου κατά την παραμονή του μέσα στην κλούβα.

→ Σύσταση

Να γίνεται έγκαιρη ενημέρωση των επιστρεφόμενων, ώστε να ελαχιστοποιείται το ενδεχόμενο εξαίρεσης της τελευταίας στιγμής, προκειμένου να μη χρειάζεται οι αναπληρωματικοί να συμμετέχουν σε όλη την επιχείρηση μέχρι το αεροδρόμιο.

Λήψη φωτογραφικού/βιντεοληπτικού υλικού: Όπως έχει επανειλημμένως επισημανθεί από τον Συνήγορο,¹⁹ η δημοσιοποίηση φωτογραφικού/βιντεοληπτικού υλικού συνιστά προσβολή της αξιοπρέπειας και των προσωπικών δεδομένων των επιστρεφόμενων και απαγορεύεται σύμφωνα και με τους κανόνες του Κώδικα Συμπεριφοράς του Frontex (άρθρα 13 και 17).²⁰ Ωστόσο, σε μία περίπτωση πραγματοποιήθηκε λήψη και δημοσιοποίηση φωτογραφιών της επιχείρησης στον ηλεκτρονικό Τύπο και σε ιστοσελίδες, από τρίτα άτομα, τα οποία φαίνεται ότι βρέθηκαν χωρίς άδεια στους χώρους ελέγχου ασφαλείας και επιβίβασης του αεροδρομίου.

→ Σύσταση

Να υπάρχει αυξημένη εγρήγορση για την πιστή τήρηση των κανόνων προστασίας προσωπικών δεδομένων των επιστρεφόμενων και των λοιπών συμμετεχόντων στις επιχειρήσεις.

Παροχή βοηθήματος του προγράμματος EURP (European Reintegration Programme): Η διαδικασία ενημέρωσης των επιστρεφόμενων για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα EURP, γίνεται κατά τη διεξαγωγή της επιχείρησης, ταυτόχρονα με τον ιατρικό έλεγχο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη διάσπαση της προσοχής και τη δημιουργία πιεστικής κατάστασης για τον επιστρεφόμενο, ο οποίος καλείται να ανταποκριθεί σε δύο παράλληλες διαδικασίες.

19. Ειδική Έκθεση 2020, Επιστροφές Αλλοδαπών (σελ. 22), Ειδική Έκθεση 2021, Επιστροφές Αλλοδαπών (σελ. 24), Ειδική Έκθεση 2024, Επιστροφές Αλλοδαπών (σελ. 34-35) σε www.synigoros.gr.

20. Code of Conduct Code for Return Operations and Return Interventions Coordinated or Organised by Frontex, διαθ. σε: <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/forced-return-monitoring-systems-2024-update?page=3#read-online>.

➔ Σύσταση

Ενημέρωση για ένταξη στο πρόγραμμα πριν από την έναρξη της επιχείρησης, ώστε να δίνεται ο χρόνος στον ενδιαφερόμενο να κατανοήσει τους όρους της παροχής και να αποφασίσει με ηρεμία.

3.1.3 Δέσμευση

Κατά το έτος 2025, παγιώθηκε η πρακτική δέσμευσης όλων των επιστρεφόμενων με Velcro, σε διάφορα στάδια της επιχείρησης από τον χώρο κράτησης μέχρι την απογείωση του αεροσκάφους, η οποία είχε ξεκινήσει να εφαρμόζεται από τον Σεπτέμβριο του 2024. Μέχρι τότε, ήδη από το 2020, η δέσμευση των επιστρεφόμενων γινόταν κατόπιν εξατομικευμένης εκτίμησης κινδύνου, γεγονός που αποτιμούνταν ως ιδιαίτερα θετική τακτική.²¹ Η έκταση της εφαρμογής του μέτρου, η διάρκεια και η καθολικότητα αυτού έχει παρατηρηθεί ότι επαφίεται στην κρίση του εκάστοτε επικεφαλής. Σε καμία περίπτωση πάντως, η δέσμευση δεν φαίνεται να συνδέεται με την επικινδυνότητα ή την αντίσταση κάθε ατόμου χωριστά, ενώ συχνά χρησιμοποιείται για την αποτροπή πιθανολογούμενης αντίδρασης. Ειδικότερα, υπήρξε επιχείρηση κατά την οποία κρίθηκε ότι κατά την επιβίβαση πρέπει να είναι δεσμευμένοι μόνο όσοι δεν υπέγραψαν για το πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης του Frontex. Σε άλλες περιπτώσεις, οι επιστρεφόμενοι δεσμεύονταν μόνο κατά την επιβίβασή τους στο αεροπλάνο και μέχρι αυτό να απογειωθεί, ενώ σε άλλες κατά τον έλεγχο ασφαλείας ή και από την παραλαβή από τα κρατητήρια.

Σημειώνεται ότι **η δέσμευση των επιστρεφόμενων, χωρίς να έχει προηγηθεί εξατομικευμένη κρίση επιβολής μέσω δέσμευσης** και μάλιστα ακόμα και μετά την επιβίβαση στο αεροπλάνο, έρχεται σε ευθεία αντίθεση τόσο με τον Κώδικα Δεοντολογίας του Frontex, όσο και με το νέο νομοθετικό πλαίσιο,²² στο οποίο προβλέπεται η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας κατά την εφαρμογή των μέτρων εξαναγκασμού στις διαδικασίες απομάκρυνσης.

21. Βλ. ενδεικτικά: Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση 2020 «Επιστροφές Αλλοδαπών» σελ. 10, Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση 2021 «Επιστροφές Αλλοδαπών» σελ. 20 στο www.synigoros.gr και FRA Forced Return Monitoring Systems – 2024, διαθ. σε <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/forced-return-monitoring-systems-2024-update?page=3#read-online>.

22. Άρθρο 9, παρ. 5 του ν. 5226/2025.

Εξάλλου, στον νέο υπό ψήφιση Κανονισμό,²³ προβλέπεται ότι «τα μέτρα καταναγκασμού που λαμβάνονται για τη διασφάλιση της απομάκρυνσης **είναι αναγκαία και αναλογικά και, σε κάθε περίπτωση, δεν υπερβαίνουν το όριο εύλογου εξαναγκασμού**. Τα μέτρα αυτά εφαρμόζονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και με τα θεμελιώδη δικαιώματα, και με τον δέοντα σεβασμό της αξιοπρέπειας και της σωματικής ακεραιότητας του οικείου υπηκόου τρίτης χώρας» (άρθρο 12). Στις δε τελευταίες παρατηρήσεις του Υπεύθυνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex, για τις επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα το 1ο εξάμηνο του 2025 υπάρχει σύσταση προς τα κράτη-μέλη «τα μέσα δέσμευσης να χρησιμοποιούνται μόνο βάσει ατομικής και δυναμικής αξιολόγησης κινδύνου, όχι ως συλλογικό/προληπτικό μέτρο. Η χρήση βίας πρέπει να είναι νόμιμη, απαραίτητη, αναλογική και σύμφωνη με το σχέδιο υλοποίησης της επιχείρησης».²⁴

➔ Συστάσεις

- Εξατομικευμένη κρίση επιβολής μέσων δέσμευσης και τήρηση της αρχής της νομιμότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.
- Τακτική επαναξιολόγηση για την αναγκαιότητα της χρήσης μέσων δέσμευσης, όταν αυτή δεν μπορεί αν αποφευχθεί.
- Χρήση μεθόδων αποκλιμάκωσης πριν από τη χρήση περιοριστικών μέτρων.
- Έγκαιρη ενημέρωση των επιστρεφόμενων ώστε να μην προκαλούνται αντιδραστικές συμπεριφορές εξαιτίας του αιφνιδιασμού τους.

3.1.4 Ιατρικός έλεγχος και βεβαίωση ικανότητας ταξιδιού

Η βεβαίωση ικανότητας ταξιδιού (fit to travel) εκδίδεται την ημέρα της επιστροφής, κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή, από τον ιατρό της ΕΛ.ΑΣ., ο οποίος ακολουθεί όλη την επιχείρηση και κατά την πτήση. Επίσης, δεν υπάρχει πρόσβαση του ιατρού στον ηλεκτρονικό φάκελο υγείας του κάθε επιστρεφόμενου, που τηρείται από την ΑΕΜΥ, η οποία παρέχει ιατρικές και

23. Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινού συστήματος για την επιστροφή των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και την κατάργηση της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της οδηγίας 2001/40/ΕΚ του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/191/ΕΚ του Συμβουλίου COM(2025) 101 final.

24. Frontex, Observations to Return Operations conducted in the first half of 2025 by the Fundamental Rights Officer: https://www.frontex.europa.eu/assets/fundamental/25.0353_FRO_RETURN_OBSERVATIONS_1st_half_2025.pdf.

ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες σε όλα τα ΠΡΟΚΕΚΑ. Στον φάκελο αυτόν περιλαμβάνονται το ιατρικό ιστορικό (ιατρικές γνωματεύσεις, διαγνώσεις), οι ιατρικές εξετάσεις (ακτινογραφίες κ.ά.), οι επισκέψεις στο ιατρείο και τυχόν παραπομπές σε νοσοκομείο, αντίγραφο του φακέλου της ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας, λήψη φαρμακευτικής αγωγής κ.ά. Το κενό αυτό, συχνά καλύπτεται εν μέρει από την καλή ενημέρωση που παρέχεται στον ιατρό από το ιατρείο του ΑΕΜΥ στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας και αφορά κυρίως τις φαρμακευτικές ανάγκες των επιστρεφόμενων. Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις, ο ιατρικός έλεγχος αποτελεί μια τυπική διαδικασία που περιορίζεται σε απλές ερωτήσεις εκ μέρους του ιατρού, αναφορικά με την υγεία του επιστρεφόμενου και τη λήψη ενδεχόμενων φαρμάκων. Παράλληλα, δεν υπάρχει ιδιωτικότητα κατά τη συνέντευξη αυτή, η οποία πραγματοποιείται συχνά παρουσία και άλλων ατόμων ή και παράλληλα με τη διαδικασία ενημέρωσης για το πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας του Frontex.

Η έλλειψη ουσιαστικού ιατρικού ελέγχου δυσκολεύει τη διαμόρφωση αξιόπιστης εικόνας για την κατάσταση της υγείας των επιστρεφόμενων και αποτελεί κίνδυνο για την ασφαλή επιστροφή τους. Χαρακτηριστικό είναι περιστατικό κατά το οποίο επιστρεφόμενος είχε συμπεριληφθεί σε επιχείρηση επιστροφής, παρόλο που έπασχε από φυματίωση και εξαιρέθηκε τελευταία στιγμή με εντολή του ιατρού όταν διαπιστώθηκε το πρόβλημα υγείας κατά τη συνέντευξη και ενώ υπήρχε κίνδυνος μετάδοσης νοσήματος κατά τον συγχρωτισμό.

→ Συστάσεις

- Ουσιαστική ιατρική εξέταση για διάγνωση της ικανότητας ταξιδιού.
- Προηγούμενη ενημέρωση του υπεύθυνου ιατρού για το ιατρικό ιστορικό των επιστρεφόμενων και πρόσβαση στον ηλεκτρονικό ιατρικό φάκελό τους.

3.2 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΜΕ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ

Το έτος 2025, ο Συνήγορος συμμετείχε σε 12 εθνικές επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής προς Αίγυπτο, Ινδία και Ακτή Ελεφαντοστού, με εμπορικές πτήσεις. Στις επιχειρήσεις αυτές, επιστρέφεται μικρός αριθμός αλλοδαπών, ένας έως πέντε κάθε φορά, με προγραμματισμένη εμπορική πτήση. Η διαδικασία που ακολουθείται είναι σε γενικές γραμμές κοινή με τις Κοινές Επιχειρήσεις Επιστροφής (JRO), όπως και τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν. Ιδιαίτερα θετικά αποτιμάται η παρουσία διερμηνέα σε όλα τα στάδια μέχρι την επιβίβαση στο αεροσκάφος, καθώς και η καλή οργάνωση των επι-

χειρήσεων αυτών. Ωστόσο, ειδικότερα προβληματικά σημεία συνοψίζονται στα εξής:

Επιμέρους παρατηρήσεις:

- Η μη έγκαιρη προηγούμενη ενημέρωση των επιστρεφόμενων προκαλεί συχνά έντονες αντιδράσεις και άρνηση συνεργασίας. Το γεγονός ότι οι πτήσεις αυτές είναι συνήθως μεταμεσονύκτιες δημιουργεί μεγαλύτερη ένταση, καθώς η επικοινωνία των επιστρεφόμενων με δικηγόρο ή οικεία τους πρόσωπα, προκειμένου να τους ενημερώσουν είναι δυσχερής.
- Παρά το γεγονός ότι συνήθως υπάρχει ιατρός που συνοδεύει σε όλη την επιχείρηση, ο ιατρικός έλεγχος είναι εξαιρετικά επιφανειακός και πραγματοποιείται ταυτόχρονα με την ενημέρωση για το πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης του Frontex. Συνήθως, ο ιατρός ρωτά τον επιστρεφόμενο αν νιώθει καλά και συμπληρώνει το fit to travel. Σε κάποιες επιχειρήσεις δεν υπήρχε ιατρός και δεν έγινε καθόλου ιατρικός έλεγχος.
- Δεν υπάρχει καθόλου μέριμνα για φαγητό και νερό, με αποτέλεσμα οι συνοδοί αστυνομικοί να παρέχουν μπουκάλια νερό με δικά τους έξοδα.
- Οι επιστρεφόμενοι δεσμεύονται σε όλη τη διάρκεια της επιχείρησης και παραμένουν δεσμευμένοι μέχρι την απογείωση, το λιγότερο για επτά ώρες.
- Παραμένουν για ώρες μέσα στην κλούβα και κατά την αναμονή τους στο αεροδρόμιο, όταν υπάρχει ανάγκη, οδηγούνται στην τουαλέτα δεσμευμένοι σε κοινή θέα από τους άλλους επιβάτες.
- Οι αναπληρωματικοί υφίστανται την ίδια ταλαιπωρία, ενώ τελικά ποτέ δεν ταξιθεύουν.

→ Συστάσεις

- Να ενημερώνονται εγκαίρως και επαρκώς οι επιστρεφόμενοι για την επιχείρηση επιστροφής.
- Να μη δεσμεύονται οι επιστρεφόμενοι, παρά μόνο εάν κριθεί απολύτως απαραίτητο.
- Να διενεργείται λεπτομερής ιατρικός έλεγχος.
- Να υπάρχει μέριμνα για την αξιοπρεπή ένδυση και υπόδηση των επιστρεφόμενων.

3.3 ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Κατά το 2025, μέλη της Ομάδας Επιστροφών του Συνηγόρου συμμετείχαν ως

παρατηρητές σε δύο χερσαίες επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης από τη Θεσσαλονίκη προς τα σύνορα με την Αλβανία. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε αυτοψία στους χώρους κράτησης της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης.

Οι επιχειρήσεις ολοκληρώθηκαν ομαλά, με σεβασμό στα δικαιώματα των επιστρεφόμενων, οι οποίοι δεν ήταν δεσμευμένοι σε κανένα στάδιο της επιχείρησης. Μάλιστα, δόθηκε η ημερήσια αποζημίωση νωρίς το πρωί, ώστε οι προς επιστροφή αλλοδαποί να προλάβουν να προμηθευτούν πρωινό.

Επιμέρους παρατηρήσεις:

- Ο χώρος κράτησης προ της αναχώρησης στη Διεύθυνση Αλλοδαπών είναι ακατάλληλος καθώς δεν υπάρχει χώρος προαυλισμού.
- Οι επιστρεφόμενοι παρέμειναν κλειδωμένοι στα κελιά του οχήματος της Αστυνομίας (κλούβα) κατά τη διάρκεια της επιχείρησης, χωρίς αυτό να δικαιολογείται από προηγούμενη συμπεριφορά τους ή εξατομικευμένη εκτίμηση ρίσκου.
- Οι συνοδοί, εκτός του επικεφαλής, έφεραν οπλισμό και ήταν ένστολοι.

➔ Συστάσεις

- Να οριστεί τόπος αναχώρησης με διαμορφωμένο κατάλληλο, καθαρό και ασφαλή χώρο αναμονής, και όχι εγκλεισμού, με καθίσματα, άνετη πρόσβαση σε τουαλέτες και σε ξεχωριστό προαύλιο και χώρο καπνίσματος.
- Να γίνει χρήση σωστά συντηρημένων οχημάτων τύπου τουριστικού λεωφορείου ή βαν χωρίς χώρους εγκλεισμού.
- Να ερωτώνται και, εάν το επιθυμούν, να εξετάζονται προληπτικά από ιατρό οι αλλοδαποί που πρόκειται να επιστραφούν, πριν την έναρξη της επιχείρησης.
- Οι αστυνομικοί συνοδοί να φορούν πολιτικά ρούχα και, από τον εξοπλισμό τους, να φέρουν μόνο μέσα δέσμευσης.
- Να υπάρχει στην αποστολή συνοδός με πιστοποιημένες γνώσεις πρώτων βοηθειών.
- Να υπάρχει, εάν χρειάζεται, πρόσβαση σε πιστοποιημένο διερμηνέα για περιπτώσεις προσώπων που δεν κατανοούν την ελληνική.

4. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ

4.1 ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ²⁵

Συνθήκες: Συνολικά από τις αυτοψίες που διενεργήθηκαν κατά το 2025 διαπιστώθηκε ότι **δεν παρέχονται αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης**, καθώς παρατηρήθηκαν φθορές και ακαταλληλότητα των χώρων, ελλείψεις σε ιατροφαρμακευτική φροντίδα, σε κρατική παροχή ρουχισμού, ένδυσης και ειδών προσωπικής υγιεινής και απουσία νομικής συνδρομής, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις υπήρχε απουσία διερμηνείας λόγω των αυξημένων αναγκών και του μεταβαλλόμενου πληθυσμού που βρίσκεται υπό διοικητική κράτηση.

Διάρκεια: Το ζήτημα της **πολύμηνης διοικητικής κράτησης** εξακολουθεί να προβληματίζει τον Συνήγορο, ο οποίος έχει επισημάνει επανειλημμένα ότι η κράτηση αλλοδαπών χωρίς εύλογη προοπτική απομάκρυνσης, δεν συνάδει με την υποχρέωση νομιμότητας της κράτησης, όπως άλλωστε προβλέπεται πλέον και στο άρθρο 16 του ν. 5226/2025, το οποίο ενσωματώνει το άρθρο 15 της Οδηγίας Επιστροφών, ορίζοντας –μεταξύ άλλων– ότι όταν καθίσταται πρόδηλο ότι δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομάκρυνσης η κράτηση αίρεται και ο πολίτης τρίτης χώρας απολύεται αμέσως. Ωστόσο, η προβλεπόμενη με τον ανωτέρω νόμο παράταση του χρονικού διαστήματος διοικητικής κράτησης κατ' ανώτατον από 18 σε 24 μήνες και η ανά εξαμήνο επανεξέταση των προϋποθέσεων της κράτησης, αντί τριμήνου ως ίσχυε, παρατείνουν το χρονικό διάστημα κράτησης και επανεξέτασης των όρων αυτής²⁶.

Συγκεκριμένα, ύστερα από συλλογή στοιχείων ως προς την υπέρβαση του αρχικού τριμήνου ή και του εξαμήνου της κράτησης, προέκυψαν τα εξής: Στο

25. Οι αναλυτικές διαπιστώσεις του Συνηγόρου για τους χώρους και τις συνθήκες κράτησης περιλαμβάνονται στην ειδική έκθεση υπό την αρμοδιότητά του ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης βασανιστηρίων και απάνθρωπης μεταχείρισης (Ν. 4228/2014 – OPCAT).

26. Βλ. Αναλυτικά Κεφ. 5 Εξελίξεις στο εθνικό πλαίσιο επιστροφών.

ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης 6 άτομα κρατούνταν για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του έτους, ενώ 33 άτομα κρατούνταν για χρονικό διάστημα μεταξύ 6 έως 12 μηνών. Αντίστοιχα, στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας προέκυψε ότι 11 άτομα κρατούνταν για χρόνο πέραν του έτους, ενώ 50 άτομα κρατούνταν για διάστημα μεταξύ 6-12 μηνών.

Νομική συνδρομή: Η Οδηγία Επιστροφών αξιώνει από τα κράτη-μέλη να παρέχουν δωρεάν νομική συνδρομή κατόπιν αίτησης, σε συμφωνία με όσα ρυθμίζει η εθνική νομοθεσία (άρθρο 13). Σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 5226/2025 οι αρμόδιες για θέματα αλλοδαπών αρχές υποχρεούνται να παρέχουν πληροφορίες και κάθε δυνατή συνδρομή στον πολίτη τρίτης χώρας που αιτείται νομικές συμβουλές, εκπροσώπηση από δικηγόρο και γλωσσική συνδρομή, προκειμένου να ασκήσει τα δικαιώματά του, ενώ η απαραίτητη νομική βοήθεια και εκπροσώπηση παρέχεται δωρεάν κατόπιν αιτήσεως, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3226/2004. Ωστόσο, η αίτηση για δωρεάν νομική βοήθεια κατά της απόφασης επιστροφής ή κράτησης είναι πρακτικά αδύνατη για τη μεγάλη πλειοψηφία των αλλοδαπών, καθώς προϋποθέτει την προσκόμιση φορολογικών στοιχείων και αποδεικτικών διαμονής.

Σημειώνεται ότι η δυνατότητα για νομική συνδρομή συνιστά διαδικαστική εγγύηση για τα δικαιώματα των επιστρεφόμενων, την ορθή τήρηση της νομοθεσίας και την αποφυγή παράνομης και αυθαίρετης κράτησης, καθώς και όρο για την άσκηση του δικαιώματος σε αποτελεσματική προστασία υπό το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.

Σίτιση: Το ποσό σίτισης των 5,87 ευρώ που προβλέπεται είναι απολύτως δυσανάλογο για την επαρκή σίτιση των διοικητικά κρατούμενων σε αστυνομικά τμήματα²⁷. Το χαμηλό αυτό ποσό σίτισης παραμένει σταθερό επί εικοσαετία παρά την αύξηση του κόστους των τροφίμων και επιβάλλεται πλέον η άμεση αύξησή του για να μην απολήγει η κράτηση σε απάνθρωπη μεταχείριση λόγω υποσιτισμού²⁸.

27. Στην έκθεσή της με ημερομηνία 17 Νοεμβρίου 2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων πιστοποιούσε την αναντιστοιχία των συμφωνιών σχετικά με τη διατροφή των κρατούμενων. Το ημερήσιο επίδομα των 5,87 ευρώ παρείχε τη δυνατότητα αγοράς μόνο μερικών σάντουιτς και μιας φιάλης νερού, πράγμα που ήταν επαρκές για κρατούμενους σύντομης διάρκειας, αλλά ανεπαρκές ποσό για κρατούμενους επί μακρόν σε Η. ΕΤ Σ. κατά ΕΛΛΑΔΟΣ (<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-163275%22%5D%7D>).

28. Βλ. αναλυτικά, Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση 2024 Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης των Βασανιστηρίων & της Κακομεταχείρισης (OPCAT) σε www.synigoros.gr.

4.2 ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ Ν. 5226/2025 ΚΑΙ ΤΟΝ Ν. 5275/2026

Το 2025 εισήχθησαν στη Βουλή προς ψήφιση δύο νομοσχέδια του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου²⁹ που προσδιορίζουν αρμοδιότητες και ενέργειες συνδεδεμένες με την επιστροφή, την απομάκρυνση και την κράτηση στο πλαίσιο αυτής. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, σκοπός του ν. 5226/2025³⁰ είναι η **ενίσχυση της διαδικασίας αποτελεσματικών επιστροφών** των πολιτών τρίτων χωρών, που διαμένουν παράνομα στην ελληνική επικράτεια, ενώ σκοπός του άρθρου 59 του ν. 5275/2026³¹ είναι η **αποτελεσματικότερη εφαρμογή της πολιτικής επιστροφών** και η αποσυμφόρηση των Σωφρονιστικών Καταστημάτων.

Ειδικότερα, όσον αφορά τη διοικητική κράτηση προβλέπονται τα εξής:

Η ποινική και διοικητική κράτηση ως ποινή της παράνομης παραμονής: Με το άρθρο 27 του ν. 5226/2025³² θεσπίζεται το αδίκημα της παράνομης παραμονής στη χώρα, το οποίο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ. Η ποινή αυτή δεν μετατρέπεται και δεν αναστέλλεται, ενώ το δικαστήριο με την απόφασή του διατάσσει την αναστολή εκτέλεσης της ποινής, υπό τον όρο ότι ο καταδικασμένος πολίτης τρίτης χώρας θα αναχωρήσει εκουσίως άμεσα από τη χώρα. Σύμφωνα με την παρ. 6 του ίδιου άρθρου, οι καταδικασμένοι πολίτες τρίτης χώρας **κρατούνται σε σωφρονιστικά καταστήματα** σύμφωνα με τις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα (ν. 2776/1999, Α' 291), καθ' όλο το χρονικό διάστημα έκτισης της ποινής τους. Σε περίπτωση αναστολής της εκτέλεσης της ποινής λόγω εκούσιας άμεσης αναχώρησης του κρατούμενου από τη χώρα, **ο κρατούμενος εξακολουθεί να κρατείται σε προαναχωρησι-ακά κέντρα κράτησης ή σε σωφρονιστικά καταστήματα μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας εκούσιας άμεσης αναχώρησης**. Ο Συνήγορος του Πολίτη σημείωσε ότι οι ρυθμίσεις αυτές **οδηγούν σε ένα μοντέλο διαχείρισης του ζητήματος μέσω γενικευμένης διοικητικής και ποινικής κράτη-**

29. Ως επισπεύδον Υπουργείο, η νομοθετική πρωτοβουλία για τους κανόνες που διέπουν την αρμοδιότητα και τη δράση της Ελληνικής Αστυνομίας στο πεδίο των επιστροφών, της απομάκρυνσης και της διοικητικής κράτησης ανήκει στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, στο οποίο υπάγονται οι Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Διαχείρισης Μετανάστευσης (άρ. 29, 30 ν. 5187/2025).

30. Αιτιολογική Έκθεση ν. 5226/2025 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/13032297.pdf>.

31. Αιτιολογική Έκθεση ν. 5275/2026 Άρθρο 59 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/13187944.pdf>.

32. Αντικατάσταση άρθρου 83 ν. 3386/2005.

σης χωρίς, παράλληλα, να έχουν συνεκτιμηθεί οι επιπτώσεις που μπορεί να επέλθουν όχι μόνο στα δικαιώματα των αλλοδαπών, αλλά και στην κατάσταση των ελληνικών καταστημάτων κράτησης και σωφρονιστικών καταστημάτων, καθώς και στην ελληνική δικαιοσύνη.

Η μη προσμέτρηση της διοικητικής κράτησης στον χρόνο έκτισης ποινής:

Με το άρθρο 59 του ν. 5275/2026 εισάγεται στην ελληνική έννομη τάξη μια ειδική περίπτωση υφ' όρον απόλυσης αλλοδαπών κρατούμενων, η οποία προβλέπει την απόλυση αλλοδαπών κρατούμενων που εκτίουν ποινή φυλάκισης,³³ υπό τον όρο της απομάκρυνσής τους από την ελληνική επικράτεια, σε εκτέλεση απόφασης επιστροφής και καταχώρισής τους στον κατάλογο των ανεπιθύμητων αλλοδαπών. Η απόλυση τελεί υπό τον όρο της ανάκλησης και συνδέεται άμεσα με την πραγματική υλοποίηση της επιστροφής. Αν, μάλιστα, δεν ολοκληρωθεί η απομάκρυνση, εντός των νόμιμων προθεσμιών ή καταστεί μεταγενέστερα αδύνατη, η ισχύς της διάταξης απόλυσης παύει αυτοδικαίως και ο αλλοδαπός κρατείται εκ νέου σε σωφρονιστικό κατάστημα, χωρίς να προσμετράται ο χρόνος διοικητικής κράτησης στον χρόνο έκτισης της ποινής. **Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η μη προσμέτρηση του χρόνου διοικητικής κράτησης στον χρόνο της ποινής, παραβιάζει κάθε αρχή αναλογικότητας και ασφάλειας δικαίου.**

Συνοπτικά, ο Συνήγορος για τα ανωτέρω νομοσχέδια³⁴ επισήμανε ότι η μετατόπιση του νομοθέτη στην υιοθέτηση ποινικών μέτρων για την παράτυπη είσοδο και παραμονή, η θέσπιση φυλάκισης τουλάχιστον δύο ετών, η μη μετατροπή ή αναστολή της, εγείρει ζητήματα αντίθεσης με το ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο, δεν είναι συμβατή με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ενώ επιπλέον δεν φαίνεται να εξυπηρετεί και τον σκοπό του νόμου, την ενίσχυση της διαδικασίας αποτελεσματικών επιστροφών. Αντίστοιχος προβληματισμός εγείρεται και με τη ρύθμιση περί υφ' όρο απόλυσης όσον αφορά την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας και της αποτελεσματικότητας.

4.3 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΤΡΙΜΗΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΣΥΛΟΥ

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε το ζήτημα της εφαρμογής της ρύθμισης του άρθρου 79 ν. 5218/2025 (Α' 14.07.2025), για την τρίμηνη αναστολή

33. Έως 6/2/2026, ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου.

34. Βλ. αναλυτικά Κεφ.5 Εξελίξεις στο εθνικό πλαίσιο επιστροφών.

(14/07/2025-13/10/2025) της δυνατότητας υποβολής αιτήσεων ασύλου από αλλοδαπούς που εισέρχονται στη χώρα με οποιοδήποτε πλωτό μέσο που προέρχεται από τη Βόρεια Αφρική, και την επιστροφή τους, χωρίς καταγραφή, στη χώρα προέλευσης ή καταγωγής. Αρχικά, η Αρχή εξέφρασε επιφυλάξεις³⁵ που αφορούσαν αφενός μεν την αντίθεση του περιεχομένου της επίμαχης ρύθμισης με κανόνες του διεθνούς κι ενωσιακού δικαίου³⁶, αφετέρου δε την έλλειψη επιχειρησιακής ετοιμότητας από πλευράς ελληνικής πολιτείας να διαχειριστεί τις αυξανόμενες αφίξεις αλλοδαπών στην Κρήτη.

Συνολικά, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε τα ακόλουθα:

- Με δεδομένη την απουσία οργανωμένης δομής στην Κρήτη, προτάθηκε αρχικά ως απολύτως αναγκαίο και επείγον να ληφθεί μέριμνα για α) την ενίσχυση των διαθέσιμων δυνάμεων της ΕΛ.ΑΣ. και του ΛΣ/ΕΛ.ΑΚΤ, β) την άμεση μεταφορά του πληθυσμού σε οργανωμένες και κατάλληλες δομές και την έναρξη διαδικασιών καταγραφής, γ) λήψη μέτρων προστασίας για ειδικότερες ευάλωτες ομάδες, ασυνόδευτα ανήλικα, οικογένειες και δ) επάρκεια σε βασικές παροχές και υπηρεσίες σίτισης, ένδυσης και υγειονομικής επιμέλειας.
- Το άρθρο 79 του ν. 5218/2025 εισήγαγε μια οριζόντια αναστολή της διαδικασίας ασύλου για τους νεοεισερχόμενους αλλοδαπούς από την Αφρική στην Κρήτη, ενώ στη συνέχεια εκδόθηκαν οι εγκύκλιοι³⁷ του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, σύμφωνα με τις οποίες: α) εξαιρούνται από την εφαρμογή της διάταξης, κατηγορίες ευάλωτων προσώπων (άτομα ηλικίας άνω των εβδομήντα ετών, γυναίκες μόνες, μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, άτομα με σοβαρές ασθένειες και ασυνόδευτα

35. Υπόμνημα Συνηγόρου του Πολίτη, Αναστολή υποβολής αιτημάτων ασύλου και αφίξεις πολιτών τρίτων χωρών στην Κρήτη (αρ. πρωτ. 43146/10-07/2025) <https://www.synigoros.gr/el/category/grafeio-typoy-and-epikoinwnias/post/ypomnhma-or-anastolh-ypobolhs-aithmatwn-asyloy-kai-afi3eis-politwn-tritwn-xwrwn-sthn-krhth>.

36. Ως προς την αντίθεση με το διεθνές κι ενωσιακό δίκαιο, ο Συνήγορος επισήμανε ειδικότερα ότι: Η διαφύλαξη των κανόνων του διεθνούς δικαίου περί παροχής διεθνούς προστασίας αποτελεί *sine qua non* όρο για το κράτος δικαίου, η δε αρχή της μη επαναπροώθησης (non refoulement) συνιστά το όριο κάθε σχετικής με τα σύνορα νόμιμης διαδικασίας. Ως προς το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (άρ. 18 και 19), όσο και το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο (Οδηγία 2013/32/Ε.Ε.) κατοχυρώνουν το δικαίωμα πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου, με μόνη παρέκκλιση τις σύντομες προθεσμίες εξέτασης σε περίπτωση υποβολής μεγάλου αριθμού αιτήσεων (άρ. 6§5), ενώ μόνη αρμόδια να κρίνει το παραδεκτό και το βάσιμο του αιτήματος διεθνούς προστασίας πριν υλοποιηθούν μέτρα απομάκρυνσης, είναι η Υπηρεσία Ασύλου. Επιπρόσθετα, η προστασία από τη μη επαναπροώθηση, λαμβάνεται υπόψη ως προς τα μέτρα απομάκρυνσης κατά παράτυπων μεταναστών (Οδηγία 2008/115/ΕΚ).

37. ΕΜΠ 9120/18.07.2025 και ΕΜΠ 11330/15.09.2025 εγκύκλιοι.

ανήλικα) και τα πρόσωπα αυτά παραπέμπονται σε κανονικές διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης και μεταφέρονται στο πλησιέστερο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης - ωστόσο, εκτός του ρυθμιστικού πεδίου σημειώθηκε ότι παρέμειναν κατηγορίες ευάλωτων προσώπων (όπως εγκυμονούσες, συγγενείς θυμάτων ναυαγίων, θύματα εμπορίας ανθρώπων ή βασανιστηρίων), που χρήζουν εξίσου κανονικών διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης, β) εξαιρούνται από την εφαρμογή της ρύθμισης του άρθρου 79 πολίτες τρίτων χωρών, διαπιστωμένοι κατά τη διαλογή, με καταγωγή από το Σουδάν και την Ερυθραία. Τα πρόσωπα αυτά μεταφέρονται από τις αστυνομικές αρχές στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης και υπάγονται σε διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, τελώντας σε καθεστώς περιορισμού της ελευθερίας τους. Ο Συνήγορος σημείωσε ότι μόνον ως προτεραιοποίηση αιτούντων διεθνούς προστασίας, βάσει εθνικότητας, μπορεί να θεωρηθεί η πρακτική αυτή της Διοίκησης, και όχι ως αποκλεισμός των υπόλοιπων εθνικοτήτων από την πρόσβαση στο άσυλο.

- Ως προς την παρέμβαση του Συνηγόρου για αποχή της ΕΛ.ΑΣ. από μέτρα απομάκρυνσης άνευ προηγούμενης πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου, η ΕΛ.ΑΣ. ενημέρωσε ότι τα οικεία Διοικητικά Πρωτοδικεία απορρίπτουν μεν τις αντιρρήσεις κατά της κράτησης, αλλά διατάσσουν τη Διοίκηση να απέχει από οποιαδήποτε ενέργεια απομάκρυνσης πριν την ολοκλήρωση της διαδικασίας καταγραφής κι εξέτασης των αιτημάτων διεθνούς προστασίας. Παράλληλα η ΕΛ.ΑΣ. διαβεβαίωσε ότι σε καμία περίπτωση δεν υπήρξε παρέκκλιση από την αρχή της μη επαναπροώθησης. Επομένως, το δεύτερο σκέλος της επίμαχης ρύθμισης, (β' εδ. παρ.1 άρ. 79 ν. 5218/2025) «*Τα άτομα αυτά επιστρέφονται, χωρίς καταγραφή, στη χώρα προέλευσης ή καταγωγής*» δεν εφαρμόστηκε, καθώς θα αποτελούσε απόκλιση από την αρχή της μη επαναπροώθησης.
- Εν τέλει, η εφαρμογή του άρ. 79 ν. 5218/2025 υπήρξε μερική και αποσπασματική, δημιουργώντας δυσανάλογο φόρτο στις υπηρεσίες, και εγείροντας σοβαρές αμφιβολίες ως προς την αναλογικότητα και αναγκαιότητα των εξαιρετικών, κατά παρέκκλιση του διεθνούς και ενωσιακού πλαισίου, ρυθμίσεων.
- Προτάθηκε³⁸ η άμεση μεταφορά του πληθυσμού σε οργανωμένες και κατάλληλες δομές με υπηρεσίες πρώτης υποδοχής, η έναρξη της διαδικασίας υποβολής ασύλου, η προσήκουσα μεταχείριση των προσώπων που

38. Συνήγορος του Πολίτη, Αποτίμηση της εφαρμογής του μέτρου αναστολής αιτημάτων ασύλου και επιστροφής αλλοδαπών άνευ καταγραφής, υπ' αριθμ. 65617/13-10-2025 έγγραφο <https://www.synigoros.gr/el/category/nea/post/deltio-typoy-or-apotimsh-ths-efarmoghs-toy-metroy-anastolhs-aithmatwn-asyloy-kai-epistrofhs-allodapwn-aney-katagrafhs>.

ανήκουν σε όλες τις ευάλωτες ομάδες του ν. 4939/2022 και η επάρκεια σε βασικές παροχές και υπηρεσίες, λ.χ. διερμηνείας, ένδυσης, παροχής κλινοσκεπασμάτων και ειδών προσωπικής υγιεινής, νομικής βοήθειας κ.ά.

4.4 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Εξετάζοντας περαιτέρω το ζήτημα, τόσο κατόπιν αναφορών³⁹ από αλλοδαπούς που μεταφέρθηκαν από την Κρήτη σε Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟΚΕΚΑ-Ξάνθης, Αμυγδαλέζας) και στην Ειδική Εγκατάσταση Κράτησης (Ε.Ε.Κ.) Σιντικής, όσο και βάσει των ειδικών αρμοδιοτήτων του, ως Εθνικού Μηχανισμού Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών⁴⁰ και ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης⁴¹, **ο Συνήγορος του Πολίτη προέβη σε αυτοψίες στους χώρους κράτησης στην Αμυγδαλέζα Αττικής (02.10.2025), τη Σιντική Σερρών (03.10.2025) και την Ξάνθη (18.11.2025).**

4.4.1 Ε.Ε.Κ. Σιντικής

- Η Ε.Ε.Κ. Σιντικής λειτουργεί υπό ιδιότυπο καθεστώς, εφόσον δεν έχει τυπικά ιδρυθεί.⁴²
- Η ΕΛ.ΑΣ. έχει μεν την αρμοδιότητα (άρθρο 17 ν. 5226/2025) για την κράτηση, αλλά δεν ελέγχει, ούτε οικονομικά, ούτε διοικητικά, κανέναν από τους σημαντικούς παράγοντες των συνθηκών της κράτησης, την οποία διατάσσει. Η ευθύνη για τις εγκαταστάσεις, τη διάρθρωση του χώρου, τους οικίσκους, τη λειτουργία τους, τη συντήρηση και επισκευή τους, την καθαριότητα, όπως και η ευθύνη για την παροχή συσσιτίου, πρωτοβάθμιας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, διερμηνείας, κλινοσκεπασμάτων, ένδυσης και υπόδησης των κρατούμενων, ανήκει στην Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου. Οι ως άνω ανάγκες καλύπτονται μέσω των εν ισχύι συμβάσεων παροχής υπηρεσιών της Ελεγχόμενης Δομής Σιντικής.
- Την ημέρα της αυτοψίας αρκετοί κρατούμενοι –στο σύνολο των 781 κρα-

39. Ενδεικτικά ΦΥ 377157, 381064, 380515, 379111, 378264 κ.ά.

40. Οδηγία 2008/115/ΕΚ, ν. 5226/2025.

41. Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση ΟΗΕ-ΟΡΚΑΤ, άρθρο δεύτερο ν. 4228/2014.

42. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 39 των μεταβατικών διατάξεων του ν. 5226/2025, «6. Οι ειδικές εγκαταστάσεις όπου κρατούνται οι πολίτες τρίτων χωρών κατ' εφαρμογή των άρθρων 16 και 17 ιδρύονται και καταργούνται με κοινή απόφαση των Υπουργών Προστασίας του Πολίτη, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Μετανάστευσης και Ασύλου. Με την ίδια απόφαση, ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες λειτουργίας των εγκαταστάσεων αυτών». Δεδομένου ότι η ως άνω ΚΥΑ δεν έχει εκδοθεί, η Ε.Ε.Κ. Σιντικής λειτουργεί χωρίς να έχει ιδρυθεί τυπικά.

τούμενων, στη συντριπτική τους πλειονότητα από την Αίγυπτο (523) και το Μπαγκλαντές (233) – παραπονούνταν ότι ήθελαν να επισκεφτούν το ιατρείο. Αναφέρθηκαν αρκετά ιατρικά περιστατικά, μεταξύ αυτών κρυολογήματα, παλιά χτυπήματα και πληγές που έχρηζαν φροντίδας, ανεμβολογία, διαβήτη, ενώ υπήρχαν και περιστατικά ψώρας.

- Σε κάποιους οικίσκους, υπήρχαν στρώματα στο δάπεδο, ενώ δεν είχαν παρασχεθεί ρούχα, υποδήματα, κλινοσκεπάσματα και είδη ατομικής υγιεινής.
- Η χωροθέτηση της Ελεγχόμενης Δομής και της Ε.Ε.Κ. είναι προβληματική: απομακρυσμένες από οικισμούς, ανάμεσα σε βουνά και δίπλα σε ποτάμι, με αποτέλεσμα να έχει πολλή υγρασία και χαμηλές θερμοκρασίες.
- Οι υποδομές είναι εξαιρετικά ανεπαρκείς: Η διαμόρφωση του χώρου, με χώμα και χαλίκι, καθιστά τον χειμώνα δύσκολη την οποιαδήποτε μετακίνηση των διαμενόντων, ακόμη και για την αναγκαία πρόσβαση στους χώρους υγιεινής, που είναι εξωτερικοί. Δεν υπάρχει αποχετευτικό και υδρευτικό δίκτυο, ενώ οι τουαλέτες είναι χημικές και οι καμπίνες για λουτρό πολύ λίγες.

Ε.Ε.Κ. Σιντικής

Εν κατακλείδι, η Δομή Σιντικής και η Ε.Ε.Κ. δεν μπορούν να θεωρηθούν κατάλληλες εγκαταστάσεις για διαμονή, τουλάχιστον όχι πέραν ολίγων ημερών. Ο Συνήγορος ζήτησε εκ νέου να εξεταστεί άμεσα η μεταφορά του πληθυσμού των διαμενόντων και των κρατούμενων κρατούμενων σε άλλες εγκαταστάσεις.

4.4.2 ΠΡΟΚΕΚΑ

Στα **ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας και Ξάνθης**, όπως και στην Ε.Ε.Κ. Σιντικής, μεταφέρθηκαν αλλοδαποί από την Κρήτη, στο πλαίσιο της εφαρμογής της τρίμηνης αναστολής δυνατότητας υποβολής αιτήσεων ασύλου. Τα ΠΡΟΚΕΚΑ αυτά λειτουργούν ως προαναχωρησιακά κέντρα διοικητικής κράτησης αλλοδαπών έως την υλοποίηση των επιχειρήσεων επιστροφής τους και καλούνται να διαχειριστούν τις ανάγκες σε παροχή υπηρεσιών (διαδικασίες ασύλου, στέγαση, σίτιση, ιατροφαρμακευτικές ανάγκες, ψυχοκοινωνική υποστήριξη). Παράλληλα, με τη μεταφορά των πληθυσμών από την Κρήτη, τα Κέντρα αυτά κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν τις αυξημένες ανάγκες των πληθυσμών αυτών, σε ιατρικά ζητήματα (π.χ. κρούσματα ανεμοβλογιάς), σε διερμηνεία, σε παροχή ειδών υγιεινής και ρουχισμού, καθώς και περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων.

Από τις αυτοψίες που διενήργησε ο Συνήγορος του Πολίτη διατυπώθηκαν οι εξής επισημάνσεις και προτάσεις για τη συνολική λειτουργία των ΠΡΟΚΕΚΑ:

- **Οι χώροι κράτησης εμφανίζουν μεγάλη πληρότητα:** στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας με ονομαστική πληρότητα 1.000 θέσεων, αλλά λειτουργική διαθεσιμότητα 800 θέσεων, κατά την ημέρα της αυτοψίας κρατούνταν 593 πολίτες τρίτων χωρών⁴³. Ιδιαίτερα για το Κέντρο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των κρατούμενων στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας μεταβάλλεται διαρκώς, λόγω μεταγωγών από άλλα ΠΡΟΚΕΚΑ και Α.Τ. ενόψει επιχειρήσεων επιστροφής.
- Από τις αρχικά 400 θέσεις κράτησης του ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης, λειτουργικές είναι οι 210, κυρίως εξαιτίας φθορών, ενώ λόγω έλλειψης προσωπικού, οι θέσεις έχουν περιοριστεί περαιτέρω στις 180. Κατά την ημέρα της αυτοψίας κρατούνταν 143 πολίτες τρίτων χωρών. Και στο Κέντρο αυτό ο αριθμός των κρατούμενων μεταβάλλεται διαρκώς, όπως συνέβη κατά την εφαρμογή της τρίμηνης αναστολής ασύλου με μεταφορά από την Κρήτη στο Κέντρο, έπειτα σε δομές και νέες αφίξεις από την Ε.Ε.Κ. Σιντικής.
- Προκειμένου **να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης**, θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα για μεγαλύτερη και τακτική χρηματοδότηση για πλήρη

43. Εκ των οποίων 84 κρατούμενοι βάσει του άρθρου 79 ν. 5218/2025, οι οποίοι είχαν μεταφερθεί από την Κρήτη (με καταγωγή από Αίγυπτο, Σουδάν και Υεμένη).

ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης

αποκατάσταση των φθορών ή/και αντικατάσταση των κατεστραμμένων containers (ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας), ώστε οι συνθήκες να εξασφαλίζουν την υγεία και υγιεινή των κρατούμενων, ειδικά όταν η κράτηση είναι πολύ-μηνη⁴⁴. Έμφαση πρέπει να δοθεί στην άμεση παροχή συνθηκών υγιεινής, στην επίτευξη προσβασιμότητας και ασφάλειας για όλους τους κρατούμενους. Το κλιμάκιο σημείωσε στο ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης την ανάγκη για λειτουργικές τουαλέτες (επιδιόρθωση των ειδών υγιεινής) με διασφάλιση ιδιωτικότητας (πόρτες στα WC), λειτουργικό σύστημα πυρόσβεσης εντός του κτιρίου, δημιουργία ραμπών, επιδιόρθωση των τζαμιών και των παραθύρων, εγκατάσταση συστήματος θέρμανσης σε όλα τα δωμάτια, έμφαση στην καθαριότητα των χώρων, συστηματικότερη απεντόμωση, συ-

44. Σχετική και η έκθεση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ΕΠΒ) (CPT): CPT/Inf (2024)21, Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the CPT from 20 November to 1 December 2023, 12 July 2024, σελ. 24: «Όλα τα κελιά, τα δωμάτια και οι χώροι υγιεινής θα πρέπει να παρέχουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαμονής σε όρους υγιεινής και να επισκευάζονται τακτικά. Ιδιαίτερα, οι σπασμένες πόρτες, τα παράθυρα, τα συστήματα θέρμανσης, ο φωτισμός και/ή τα κρεβάτια, καθώς και οι σπασμένες ντουζιέρες και οι τουαλέτες ή οι σωλήνες με διαρροή θα πρέπει να αποκαθίστανται άμεσα. Προς τον σκοπό αυτόν, θα πρέπει να είναι διαθέσιμη η απαραίτητη χρηματοδότηση» (στο <https://rm.coe.int/1680b0e4e1>).

χνή παροχή ζεστού νερού, λειτουργία πλυντηρίων και στεγνωτηρίων για τον καθαρισμό των ρούχων και των κλινοσκεπασμάτων.

- Θα πρέπει να προβλεφθεί η κατασκευή στεγάστρων εντός της κάθε πτέρυγας του ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας, καθώς λόγω των καιρικών συνθηκών (π.χ. βροχή) είναι αδύνατον να υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης σε υπαίθριο χώρο και το χωμάτινο έδαφος πλημμυρίζει.
- Η έλλειψη **παροχής σε είδη υγιεινής, ενδυμασίας και υπόδησης** θα πρέπει να αντιμετωπιστεί είτε μέσω της ΕΛ.ΑΣ. είτε μέσω της ΑΕΜΥ⁴⁵ σε σταθερή βάση, και να μην εξαρτάται από χορηγίες και δωρεές προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπρεπής διαβίωση των κρατούμενων. Πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη είναι η σταθερή πρόβλεψη εκ μέρους της ΕΛ.ΑΣ. για την προμήθεια των υλικών αυτών, προκειμένου να καλύπτονται πάγια όλες οι ανάγκες των διοικητικά κρατούμενων στα ΠΡΟΚΕΚΑ και των επιστρεφόμενων⁴⁶.
- Η **ιατρική φροντίδα** που παρέχεται στα ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας και Ξάνθης είναι ικανοποιητική, με πλήρη στελέχωση, ως προς τις προβλεπόμενες θέσεις, σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, όχι όμως ως προς τις πραγματικές ανάγκες καθώς η στελέχωση των Κέντρων με έναν ιατρό δεν επαρκεί να καλύψει τις ανάγκες. Παρέχονται ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες, μέσω ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών, ωστόσο και στον τομέα αυτό οι ανάγκες είναι αυξημένες, ενώ ανεπαρκής ήταν η οδοντιατρική κάλυψη στο ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης. Τα συνηθέστερα περιστατικά που αντιμετωπίζει το ιατρείο αφορούν αναπνευστικά και δερματολογικά νοσήματα (ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης), τραυματισμοί και ψυχιατρικά περιστατικά (ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας⁴⁷). Ειδικά για τα σταθερά αυξημένα ψυχιατρικά περιστατικά, κρίνεται αναγκαία η σταθερή παρουσία ψυχιάτρου εντός των ΠΡΟΚΕΚΑ,

45. Ό.π., σελ. 24: «Η Επιτροπή συνιστά στις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι σε κάθε αλλοδαπό κρατούμενο σε ΠΡΟΚΕΚΑ παρέχεται επαρκής και κατάλληλος ρουχισμός ανάλογα με την εποχή. Αυτό απαιτεί κατάλληλη διαχείριση και συντονισμό μεταξύ των αρμόδιων φορέων (Ελληνική Αστυνομία και Υπουργείο Υγείας)» (στο <https://rm.coe.int/1680b0e4e1>).

46. Σχετική και η έκθεση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ΕΠΒ) (CPT): CPT/Inf (2024)21, Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the CPT from 20 November to 1 December 2023, 12 July 2024, σελ. 24 «Η Επιτροπή συνιστά στις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι σε κάθε αλλοδαπό κρατούμενο σε ΠΡΟΚΕΚΑ παρέχεται επαρκής και κατάλληλος ρουχισμός ανάλογα με την εποχή. Αυτό απαιτεί κατάλληλη διαχείριση και συντονισμό μεταξύ των αρμόδιων φορέων (Ελληνική Αστυνομία και Υπουργείο Υγείας)» (στο <https://rm.coe.int/1680b0e4e1>).

47. Την τρέχουσα περίοδο διενέργειας της αυτοψίας εντοπίστηκαν πολλά περιστατικά ανεμοβλογιάς, τα οποία τέθηκαν σε καραντίνα 21 ημερών (νεοεισερχόμενοι από την Κρήτη). Σύμφωνα με την αρμόδια ιατρό, τα περιστατικά αυτά παρακολουθούνταν και δεν χρειαζόταν η χορήγηση εξειδικευμένων φαρμάκων.

με τακτική παρακολούθηση και δυνατότητα χορήγησης φαρμάκων.

Ελλείψεις σημειώθηκαν σε εξοπλισμό (καρδιογράφος στο ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης) και σε αναλώσιμα (γάζες, βαμβάκι, μάσκες κ.ά).

- Η δυσλειτουργία που υφίσταται στο σύστημα **συνταγογράφησης** ενόψει της έλλειψης ΑΜΚΑ (ή ΠΑΑΥΠΑ κατόπιν απενεργοποίησης λόγω απόρριψης της αιτήσεως διεθνούς προστασίας) και δη στη συνταγογράφηση των φαρμάκων αυστηρής διάθεσης που απαιτούν ειδική (δίγραμμη) συνταγή, αποτελεί πλέον σταθερό ζήτημα για την προστασία της υγείας των κρατούμενων αλλά και της δημόσιας υγείας. Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως προτείνει να διερευνηθούν οι πιθανοί τρόποι **απρόσκοπτης πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη** για όσους κρατούμενους δεν διαθέτουν και δεν πληρούν τις προϋποθέσεις έκδοσης ΑΜΚΑ ή ΠΑΑΥΠΑ, ειδικά για τις περιπτώσεις όσων συμπληρώνουν πολύμηνη κράτηση, όπως εξασφαλίστηκε με τη δημιουργία του ΠΑΥΠΕΚ για τους κρατούμενους των Σωφρονιστικών Καταστημάτων. Προς τούτο, η Αρχή έχει ήδη συστήσει στις αρμόδιες αρχές της Ελληνικής Αστυνομίας να διερευνηθούν, αυτοτελώς, και σε συνεργασία με τα Υπουργεία Υγείας, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Ψηφιακής Μεταρρύθμισης λύσεις για τα ζητήματα που προκύπτουν σχετικά με την υγειονομική περίθαλψη και τη συνταγογράφηση φαρμάκων για τους ανασφάλιστους διοικητικά κρατούμενους⁴⁸.
- Κατά τις αυτοψίες διαπιστώθηκε η ανάγκη για χώρους και δραστηριότητες ψυχαγωγίας, ιδιαίτερα όταν η κράτηση είναι πολύμηνη. Παρατηρήθηκε ότι δεν υπήρχαν επαρκή υλικά ή εξοπλισμός για αθλητική δραστηριότητα ενώ υπήρχε και παντελής έλλειψη αθλητικών εγκαταστάσεων. Κάποιοι χώροι δραστηριότητας (βιβλιοθήκη, αίθουσα τηλεόρασης/υπολογιστών) δεν είναι επαρκώς εξοπλισμένοι και δεν φάνηκε να γίνεται χρήση αυτών.

Συνολικά, **η προμήθεια απαραίτητου υλικοτεχνικού εξοπλισμού (λευκά είδη, στρώματα, πλυντήρια, στεγνωτήρια, είδη υπόδησης/ένδυσης, τηλεοράσεις, αθλητικά είδη κ.ά.), η παροχή υπηρεσιών ανακαίνισης-ανακατασκευής των Κέντρων (υδραυλικά, ηλεκτρολογικά, συστήματα ψύξης/θέρμανσης) και η δημιουργία χώρων αθλοπαιδιών –όπως αυτά προβλέπονται ως δράσεις που καλύπτονται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης–⁴⁹ θα πρέπει άμεσα να λάβουν χώρα, προκειμένου να διασφαλίζεται η αποτελεσματική, ασφαλής και αξιοπρεπής**

48. Υπ' αριθμ. 362248/63231/2024 έγγραφο.

49. Δομές και Λειτουργικότητα των Προ-αναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης – Υποέργο: Λειτουργία ΠΡΟΚΕΚΑ <https://ydeap.gr/mi-kategoriopoiimeno/domes-kai-leitoyrgikotita-ton-pro-anachorisiakon-kentron-kratisis-yoergo-leitoyrgia-prokeka/>.

διαβίωση των διοικητικά κρατούμενων ενόψει της επιστροφής τους στη χώρα καταγωγής τους.

➔ Καλές πρακτικές:

- Η άμεση παραπομπή ασυνόδευτων ανηλίκων σε κατάλληλες δομές.
- Στο ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης προβάλλεται ενημερωτικό βίντεο σχετικά με τις διαδικασίες, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατούμενων (διαθέσιμο σε πολλές γλώσσες) κατά την άφιξή τους στο Κέντρο και επιπρόσθετα δίνεται το ενημερωτικό φυλλάδιο για τους κρατούμενους.
- Η κράτηση σε ξεχωριστή πτέρυγα των διεμφυλικών ατόμων στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας.

4.4.3 Διοικητική κράτηση σε Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης και Α.Τ.

Οι χώροι των Αστυνομικών Τμημάτων είναι παντελώς ακατάλληλοι για διοικητική κράτηση ενόψει επιστροφής πέραν των ολίγων ωρών, όπως διαπιστώνει σταθερά ο Συνήγορος του Πολίτη κατά τη διενέργεια αυτοψιών, αλλά και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)⁵⁰, λόγω του μεγέθους τους, της μη δυνατότητας προαυλισμού και της συνύπαρξης με ύποπτους για ποινικά αδικήματα.

Κατά τις αυτοψίες στα Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης (ΤΔΜ), διαπιστώθηκαν φθορές και ακαταλληλότητα των χώρων, ελλείψεις σε ιατροφαρμακευτική φροντίδα, παροχή ένδυσης και ειδών προσωπικής υγιεινής, μη επαρκή σίτιση των κρατούμενων καθώς και απουσία διερμηνείας.

Συγκεκριμένα, στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης διαπιστώθηκε ότι

50. Βλ. Horshill κατά Ελλάδας, απόφαση ΕΔΔΑ της 1.8.2013 (αρ. προσφυγής 70427/11), παρ. 47: «τα αστυνομικά τμήματα δεν είναι χώροι κατάλληλοι για την κράτηση ατόμων που τελούν εν αναμονή της εκτέλεσης ενός διοικητικού μέτρου. Από την ίδια τη φύση τους, πρόκειται για χώρους που προορίζονται να υποδέχονται άτομα για πολύ μικρά διαστήματα», Muhammad κατά Ελλάδας, 25.04.2024 (αρ. προσφυγής 14606/20): «Το Δικαστήριο επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε για περισσότερο από ένα μήνα σε χώρους, οι οποίοι, από την ίδια τους τη φύση, δεν είναι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες παρατεταμένης κράτησης, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ», Bayram και Astoiani κατά Ελλάδας της 16.05.2024 (αρ. προσφυγών 31030/19, 61775/19): «Το Δικαστήριο επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι οι προσφεύγοντες κρατήθηκαν για περισσότερο από ένα μήνα σε χώρους, οι οποίοι, από την ίδια τους τη φύση, δεν είναι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες παρατεταμένης κράτησης, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ» κ.ά.

Α.Τ. Κερατσινίου-Δραπετσώνας

δεν γίνεται προαυλισμός⁵¹, δεν υπάρχουν κρεβάτια αλλά στρώματα στο πάτωμα, οι τουαλέτες και οι ντουζιέρες είναι μια για κάθε κελί και παρουσιάζουν φθορές. Οι συνθήκες αυτές είναι ιδιαίτερα επιβαρυντικές όσο αυξάνουν οι μέρες κράτησης, για τη σωματική και ψυχική υγεία των κρατούμενων, ιδίως καθώς διαπιστώθηκε ότι το χρονικό διάστημα της κράτησης κυμαινόταν από τρεις μέρες έως δυόμισι μήνες.

Στα Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης στο Κορδελιό και στη Θέρμη διαπιστώθηκε ότι η κράτηση είναι ολιγοήμερη, ενώ οι συνθήκες παρουσιάζουν καλύτερη εικόνα: διαθέτουν συστήματα ψύξης-θέρμανσης, δυνατότητα επικοινωνίας μέσω καρτοτηλεφώνων, χορηγούνται ατομικά είδη υγιεινής ενώ υπάρχει καθαρισμός στρωμάτων και κλινοσκεπασμάτων.

Το Α.Τ. Κερατσινίου-Δραπετσώνας διαθέτει τα μεγαλύτερα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αστυνομίας Πειραιά και λειτουργεί ως χώρος κράτησης των διοικητικά κρατούμενων αλλοδαπών πριν τη μεταγωγή τους σε Προαναχω-

51. Όπως προβλέπεται στον Κανονισμό λειτουργίας Προαναχωρησιακών Κέντρων (Β' 118/21.1.2015), άρθρο 6.

ρησιακά Κέντρα Κράτησης (ΠΡΟΚΕΚΑ) για συμμετοχή σε επιχείρηση επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους. Οι υποδομές των κρατητηρίων του Α.Τ. κρίνονται γενικά ακατάλληλες όχι μόνο για πολυήμερη κράτηση αλλά ακόμα και για ολιγόωρη. Η έλλειψη κατάλληλων χώρων, φθαρμένων εγκαταστάσεων, απουσία εξαερισμού και κλιματιστικών, η μη δυνατότητα προαυλισμού, οι παντελώς ακατάλληλοι χώροι υγιεινής (βρύσες, τουαλέτες, ντουζιέρες), η υποστελέχωση και η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης καθιστούν τις συνθήκες διαβίωσης των κρατητηρίων ακατάλληλες, όχι μόνο για τους κρατούμενους αλλά και για τους εργαζόμενους. Υπενθυμίζεται ότι στην Έκθεση της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT)⁵² αναφέρεται ότι «οι συνθήκες στο Αστυνομικό Τμήμα Δραπετσώνας ήταν φρικτές και η CPT προτρέπει για άλλη μια φορά τις ελληνικές αρχές να κλείσουν το συγκεκριμένο τμήμα».⁵³ Έως τότε, θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα για πλήρη παροχή υλικοτεχνικού εξοπλισμού, όπως, ενδεικτικά, είδη καθαριότητας και είδη υγιεινής, κλινοσκεπάσματα, ρουχισμός, υποδήματα και επαρκής τεχνική υποστήριξη για επισκευές (υδραυλικές-θέρμανσης-εξαερισμού) και ανακαίνιση χώρων.

Παράλληλα, θα πρέπει να ληφθεί δεόντως μέριμνα ώστε το Α.Τ. να στελεχωθεί επαρκώς καθώς ο φόρτος εργασίας είναι μεγάλος λόγω του πληθυσμού που διαχειρίζεται και των διαδικασιών που απαιτούνται. Δεδομένου ότι το Α.Τ. χειρίζεται τους διοικητικά κρατούμενους προς επιστροφή, αναλαμβάνει μεγάλο αριθμό κρατούμενων καθημερινά, ως ενδιάμεσος, και οι διαδικασίες είναι χρονοβόρες. Ενδεικτικά, οι αρμόδιοι υπάλληλοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε όλες τις βάσεις δεδομένων των αρμόδιων υπηρεσιών που χειρίζονται θέματα μετανάστευσης και ασύλου ώστε να μπορούν έγκαιρα και έγκυρα να ελέγχουν το καθεστώς (ή μη) παραμονής των αλλοδαπών.

➔ Στις συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη περιλαμβάνονται:

- Η μέριμνα για παροχή διερμηνείας.
- Η μέριμνα για παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας.

////////////////////////////////////

52. Έκθεση της Επιτροπής, Συνοπτική Παρουσίαση (CPT/Inf(2024) Part (διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/1680b0e4e3>).

53. Σε απάντηση της σύστασης αυτής, το Ελληνικό κράτος ενημέρωσε ότι η μία πτέρυγα δεν είναι σε λειτουργία μετά τις συστάσεις της Επιτροπής και ότι το κτίριο του εν λόγω Α.Τ. είναι ενοικιαζόμενο και ότι αναζητείται νέο κτίριο στέγασης. Response of the Greek Government to the report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) on its visit to Greece (CPT/Inf(2024)22) (διαθέσιμο σε <https://rm.coe.int/1680b0e4e4>).

- Η πρόβλεψη να αυξηθεί το ημερήσιο ποσό των 5,87 ευρώ,⁵⁴ καθώς είναι πλήρως ανεπαρκές για να αγοράσουν οι κρατούμενοι φαγητό, βασικά αγαθά και τηλεκάρτες. Εναλλακτικά, μπορεί να προβλεφθεί η σίτιση των κρατούμενων από τη λέσχη/ή τα μαγειρεία της Ελληνικής Αστυνομίας (όπως συμβαίνει στα ΠΡΟΚΕΚΑ).
- Η κράτηση σε αυτούς τους χώρους πρέπει να είναι ολιγόωρη ή έστω ολιγοήμερη, ακριβώς πριν την επιχείρηση επιστροφής.

4.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε αναφορά⁵⁵ οικογένειας από το Ιράν (με δύο ανήλικα τέκνα ηλικίας 9 και 15 ετών), η οποία κρατείτο για διάστημα ενός μήνα στην Αστυνομική Διεύθυνση Αερολιμένα Αθηνών. Σύμφωνα με την ενημέρωση της Διοίκησης, η οικογένεια κρατείτο από την ημέρα άφιξής της έως την ολοκλήρωση της διαδικασίας υποβολής και εξέτασης του αιτήματος για χορήγηση διεθνούς προστασίας σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο στη Διεύθυνση χωρίς να έχουν καμία επαφή με διοικητικά κρατούμενους ή συλληφθέντες για ποινικά αδικήματα. Ο Συνήγορος απηύθυνε αίτημα προς τη Διεύθυνση για άρση της διοικητικής κράτησης και άμεση μεταφορά της οικογένειας σε κατάλληλη δομή υποδοχής αιτούντων διεθνή προστασία, καθώς ο χώρος του Α.Τ. είναι ακατάλληλος για κράτηση οικογένειας – μεταξύ άλλων, χωρίς επαρκή χωρητικότητα και δυνατότητα προαυλισμού. Ας σημειωθεί επιπλέον ότι η οικογένεια μεταφέρθηκε δύο φορές το διάστημα αυτό στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας για υποβολή της αίτησης και συνέντευξη, χωρίς έστω να δοθεί η δυνατότητα να παραμείνουν εκεί. Σημειώνεται επίσης ότι η έκθεση της Επιτροπής της CPT⁵⁶ αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «θα πρέπει να μπει ένα τέλος στην κράτηση παιδιών στον ειδικό χώρο κράτησης του Αερολιμένα Αθηνών καθώς είναι εντελώς ακατάλληλος για τη φιλοξενία τους».

54. Ως προς το κόστος σίτισης των κρατούμενων στα αστυνομικά κρατητήρια, η ημερήσια κατ' άτομο, δαπάνη τροφοδοσίας (ημεδαπών και αλλοδαπών) ορίζεται στο άρθρο 152 Β.Δ. της 15-05-1959 «Περί κυρώσεως του Κανονισμού Οικονομικής Υπηρεσίας Χωροφυλακής», του ν.δ. 116/1969 «Περί των δαπανών απόμων τελούντων υπό περιορισμόν» και της υπ' αριθ. 2/30866/022 από 03-08-2001 ΚΥΑ των Υπουργών Οικονομικών και Δημοσίας Τάξης και ανέρχεται, σήμερα, στο ποσό των 5,87 ευρώ.

55. Υπ' αριθμ. 375711 αναφορά.

56. Έκθεση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ΕΠΒ) (CPT): CPT/Inf (2024)21, Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the CPT from 20 November to 1 December 2023, 12 July 2024, στο <https://rm.coe.int/1680b0e4e1>.

Όσον αφορά την κράτηση οικογενειών στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας, κατά την ημέρα της αυτοψίας κρατούνταν σε χωριστή πτέρυγα 4 οικογένειες, μεταξύ των οποίων υπήρχαν 4 παιδιά (βρέφος 1,5 έτους).

Η κράτηση οικογενειών, ακόμα και όταν πρόκειται για ολιγοήμερη παραμονή, θα πρέπει να αποφεύγεται, καθώς αφενός δεν υποβάλλονται αρχικώς στις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης (άρθρο 38 του ν. 4939/2022) και αφετέρου δεν πληρούνται οι γενικοί κανόνες για τις υλικές συνθήκες υποδοχής και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (άρθρο 59 του ν. 4939/2022). Σύμφωνα με τους παραπάνω κανόνες, οι υλικές συνθήκες υποδοχής «εξασφαλίζουν στους αιτούντες ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο, το οποίο εγγυάται τη συντήρησή τους και προστατεύει τη σωματική και ψυχική τους υγεία, με γνώμονα τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Το ίδιο βιοτικό επίπεδο εξασφαλίζεται και στην περίπτωση των αιτούντων που τελούν υπό κράτηση», ενώ ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται και στην περίπτωση των ευάλωτων προσώπων (π.χ. μονογονεϊκές οικογένειες). Αν και η παραμονή, σύμφωνα με την ενημέρωση, είναι ολιγοήμερη, ωστόσο οι ανάγκες του πληθυσμού αυτού (παιδιά, ηλικιωμένοι, μονογονεϊκές) είναι αυξημένες και δεν μπορούν να καλυφθούν από τις υπηρεσίες και τις εγκαταστάσεις ενός ΠΡΟΚΕΚΑ (όπου δεν υπάρχει παιδίατρος ή δεν γίνεται χρήση της παιδικής χαράς, παροχές που θα διευκόλυναν την παραμονή των οικογενειών).

Η παραπομπή των ασυνόδευτων ανηλίκων σε κατάλληλες δομές είναι πλέον σύντομη, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η άμεση παραπομπή σε δομές της Αττικής των ανηλίκων που μεταφέρθηκαν από την Κρήτη στο ΠΡΟΚΕΚΑ Αμυγδαλέζας (περίπου 96 ανήλικοι το διάστημα από 20/07/2025 έως 21/09/2025).

5. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

5.1 ΝΟΜΟΣ 5226/2025

Ο Συνήγορος υπέβαλε στη Βουλή των Ελλήνων αναλυτικό υπόμνημα με παρατηρήσεις για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «**Αναμόρφωση Πλαισίου και διαδικασιών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών-Λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου**», νυν ν. 5226/2025⁵⁷.

Καταρχάς, όπως επισημάνθηκε, η επίκληση της «*πρότασης νέου Κανονισμού Επιστροφών*⁵⁸» παραβλέπει το γεγονός ότι η σχετική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν αποτελεί πηγή δικαίου⁵⁹. Αντίθετα, η τήρηση του ισχύοντος ενωσιακού δικαίου, δηλαδή της Οδηγίας Επιστροφών⁶⁰, δεν εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών-μελών. Το άρθρο 1 της Οδηγίας ορίζει ότι αυτή θεσπίζει κοινούς κανόνες και διαδικασίες, δηλαδή ορίζει το επίπεδο εναρμόνισης της νομοθεσίας των κρατών-μελών όχι σε αυτό των ελάχιστων ρυθμίσεων (minimum standards), αλλά σε αυτό των όμοιων ρυθμίσεων (common rules). Επομένως, το κράτος-μέλος δεν μπορεί να προβαίνει

57. Πλήρες κείμενο: <https://www.synigoros.gr/el/category/nea/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-anamorfws-plaisiow-kai-diadikasiwn-epistrofwn-politwn-tritwn-xwrwn>.

58. Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινού συστήματος για την επιστροφή των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και την κατάργηση της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της οδηγίας 2001/40/ΕΚ του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/191/ΕΚ του Συμβουλίου COM(2025) 101 final.

59. Καθώς το σχέδιο αυτό κανόνων δεν έχει υιοθετηθεί από τα αρμόδια θεσμικά όργανα της Ένωσης και αυτό σημαίνει ότι μπορεί να αλλάξει ουσιαδώς, στο μέτρο μάλιστα που επιμέρους διατάξεις του ενδέχεται να μη θεωρηθούν εν τέλει σύμφωνες με το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, όπως λ.χ. τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.

60. Οδηγία 2008/115/ΕΚ «*Σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη-μέλη για την επιστροφή των παρانونώς διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών*» (Ε.Ε. L 348/24.12.2008).

σε ρυθμίσεις αντίθετες με την Οδηγία ή να παρακάμπτει τους κανόνες και τις διαδικασίες που αυτή θέτει.

Ειδικότερες παρατηρήσεις:

- **Χώρα επιστροφής:** Ο Συνήγορος εξέφρασε τον προβληματισμό του για τη διεύρυνση της έννοιας των χωρών «επιστροφής» με νέες περιπτώσεις, κατ' απόκλιση από την Οδηγία. Ειδικά η προσθήκη της περίπτωσης (γδ) της ασφαλούς τρίτης χώρας, αποτελεί σοβαρή απόκλιση από το ισχύον δίκαιο της Οδηγίας Επιστροφών διότι επιτρέπει διαδικασία επιστροφής σε χώρα με την οποία δεν υφίσταται ούτε καταγωγή, ούτε διέλευση ούτε κανένας άλλος σύνδεσμος του αλλοδαπού, παρά μόνον γεωγραφική εγγύτητα με τη χώρα καταγωγής.
- **Προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης:** Η σύντμηση της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης μεταξύ επτά (7) και δεκατεσσάρων (14) ημερών, αξιολογείται ως δυσμενέστερη για τα δικαιώματα όσων βρίσκονται υπό διαδικασία αναχώρησης, καθώς δεν τους διατίθεται καθόλου χρόνος να ρυθμίσουν τις εκκρεμείς υποχρεώσεις τους (εργασιακές, οικογενειακές, κοινωνικές, οικονομικές). Παράλληλα, η αρχική δραστική μείωση του χρόνου παράτασης της χορηγούμενης προθεσμίας (από το 1 έτος σε 120 ημέρες με τον ν. 4825/2021) και η περαιτέρω σύντμηση σε εξήντα (60) ημέρες δεν μπορεί να εξυπηρετήσει επαρκώς τις ειδικές περιστάσεις, για τις οποίες η προθεσμία αυτή χορηγείται, ιδιαιτέρως στις περιπτώσεις όπου οι αποφάσεις αυτές επηρεάζουν ανήλικα τέκνα που φοιτούν σε σχολεία καθώς ανατρέπεται αιφνιδίως η σχολική καθημερινότητα των παιδιών και έρχεται σε αντίθεση με βασικές υποχρεώσεις που τίθενται από την Οδηγία 2008/115/ΕΚ, σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη-μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν πρωτίστως υπ' όψη «το συμφέρον του παιδιού» και «το σεβασμό της οικογενειακής ζωής».
- **Απαγόρευση εισόδου:** Οι νέες ρυθμίσεις που αυξάνουν τη διάρκεια της απαγόρευσης εισόδου από πέντε (5) σε δέκα (10) έτη, προβλέπουν παράταση αυτής για διαδοχικές περιόδους μέγιστης διάρκειας πέντε (5) ετών και καταργούν την αυτεπαγγέλτως επανεξέταση ανά τριετία, δεν υιοθετούν το στοιχείο της ειδικής αιτιολογίας για όλες τις περιπτώσεις παράτασης, ενώ παράλληλα προσθέτουν και τον κίνδυνο για τη δημόσια υγεία για την επιβολή της απαγόρευσης, οποίος δεν αναφέρεται στην Οδηγία ούτε στην πρόταση του νέου Κανονισμού.
- **Σύντμηση προθεσμιών υποβολής ένδικων μέσων:** Ο Συνήγορος εξέφρασε την αντίθεσή του για τις πολύ σύντομες προθεσμίες υποβολής ένδικων μέσων : i) 5 ημέρες για την άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής ενώπιον του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, με έκδοση σχετικής απόφασης εντός 3 ημερών ii) 10 ημέρες για την αίτηση θεραπείας κατά των αποφάσεων επι-

στροφής που ενσωματώνονται σε αποφάσεις απόρριψης του αιτήματος χορήγησης ή ανανέωσης τίτλου διαμονής, καθώς και σε αποφάσεις ανάκλησης ισχύοντος τίτλου διαμονής, με έκδοση σχετικής απόφασης εντός 5 ημερών. Τόσο οι προθεσμίες υποβολής των ένδικων μέσων, όσο και οι ταχθείσες στη διοίκηση προθεσμίες για την έκδοση αποφάσεων, είναι πολύ σύντομες. Δημιουργείται, με τον τρόπο αυτό πίεση στη διοίκηση με κίνδυνο να μην εξετάζονται ουσιαστικά οι λόγοι της προσφυγής ή της αίτησης θεραπείας στο υπερβολικά μικρό αυτό χρονικό διάστημα.

- **Νομική βοήθεια:** Επισημάνθηκε ότι η Οδηγία Επιστροφών αξιώνει από τα κράτη-μέλη να παρέχουν δωρεάν νομική συνδρομή κατόπιν αίτησης, ενώ η δυνατότητα για νομική συνδρομή συνιστά διαδικαστική εγγύηση για τα δικαιώματα των επιστρεφόμενων, την ορθή τήρηση της νομοθεσίας και την αποφυγή παράνομης και αυθαίρετης κράτησης.
- **Διοικητική κράτηση:** Η παράταση του ανώτατου ορίου κράτησης (συνολικός χρόνος κράτησης 2 έτη), έρχεται σε αντίθεση με το ισχύον ενωσιακό δίκαιο, το οποίο προβλέπει ανώτατο χρονικό όριο των 18 μηνών, όσο και με τον συνταγματικό κανόνα του ανώτατου ορίου των 18 μηνών για κράτηση χωρίς ποινική δίκη. Επιπλέον, η επανεξέταση της απόφασης κράτησης ανά εξάμηνο, αντί τριμήνου, ως ίσχυε, θίγει τα δικαιώματα των επιστρεφόμενων, καθώς αφενός δεν προβλέπεται η κατ' αίτηση επανεξέταση και αφετέρου η Διοίκηση οφείλει να επανεξετάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα εάν συντρέχουν ή όχι οι προϋποθέσεις της κράτησης. Ο Συνήγορος επανάφερε επίσης στις παρατηρήσεις του την πάγια ισχυρή αντίρρησή του στην πρόβλεψη δυνατότητας διοικητικής κράτησης ανηλίκων, ακόμη και στη βάση της «έσχατης ανάγκης». Όσον αφορά τη διοικητική κράτηση, τονίστηκε ότι οι κρατούμενοι θα πρέπει να τυγχάνουν ανθρώπινης και αξιοπρεπούς μεταχείρισης, με σεβασμό των θεμελιωδών τους δικαιωμάτων και σύμφωνα με το διεθνές και εθνικό δίκαιο.
- **Ποινικές κυρώσεις παράνομης εισόδου, εξόδου και παραμονής στη χώρα:** Με τις νέες ρυθμίσεις προβλέπεται η επιβολή ποινής φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ για την είσοδο, έξοδο και παραμονή στη χώρα για όποιον επιχειρεί είσοδο, έξοδο ή παραμονή στη χώρα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, ενώ η ποινή αυτή δεν μετατρέπεται και δεν αναστέλλεται με κανέναν τρόπο, πλην της περίπτωσης όπου ο καταδικασμένος πολίτης τρίτης χώρας θα αναχωρήσει εκουσίως άμεσα από τη χώρα.

Ο Συνήγορος έχει ήδη επισημάνει⁶¹ ότι το άρθρο 83 ν. 3386/2005 για την

61. Βλ. ενδ. Ειδική Έκθεση 2024, Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων – συνθήκες και διαδικασίες υποδοχής, σ. 121-122.

επιβολή ποινικών κυρώσεων για παράτυπη είσοδο, δεν είναι συμβατό με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), σύμφωνα με την οποία θα πρέπει, της όποιας επιβολής κυρώσεων, να προηγείται η διαδικασία της επιστροφής⁶².

Ως προς την ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, στη θεωρία του ποινικού δικαίου επισημαίνεται ότι η αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα ανατρέπει στον χρόνο εισόδου του στο έδαφος του κράτους, ανεξαρτήτως του εάν η είσοδος αυτή είναι νόμιμη ή παράνομη. Επομένως, υποστηρίζεται ότι δεν πληρείται καν η αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος της παράνομης εισόδου, εάν πρόκειται για νεοεισερχόμενους που επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση ασύλου.⁶³ Επιπλέον, η ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου είναι αντίθετη στο γράμμα του άρθρου 31 της Συνθήκης της Γενεύης, ως προς τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες.⁶⁴

Αντίστοιχες κατευθύνσεις όσον αφορά την **ποινικοποίηση της παράνομης παραμονής** πολιτών τρίτων χωρών δίνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και τη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)⁶⁵.

Το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ εγγυάται το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια των προσώπων. Περιλαμβάνει διατάξεις για την αποφυγή αυθαίρετων συλλήψεων και κρατήσεων, καθώς και τη δυνατότητα προσφυγής σε δικαστήριο για την εξέταση της νομιμότητας της κράτησης. Ειδικότερα, η σύλληψη και κράτηση θεωρείται νόμιμη (μεταξύ άλλων), προκειμένου να εμποδιστεί κάποιος από το να εισέλθει παράνομα στη χώρα ή εάν εναντίον του εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως (άρθρο 5, παρ. 1, εδ. στ.). Η διάταξη αυτή ανταποκρίνεται στη γενική αρχή ότι ο έλεγχος της ει-

62. Συγκεκριμένα, έχει κρίνει ότι η ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου και παραμονής δεν συνάδει με τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 115/2008 (βλ. Υπόθεση El Dridi (C-61/11) και Υπόθεση Achugbabian (C-329/11)).

63. Απόφαση ΔΕΕ El Dridi C-61/11, της 28.04.2011. Ακόμη και η πρακτική της αποχής του αρμόδιου Εισαγγελέα από την ποινική δίωξη, δεν θεραπεύει την αντίθεση με το ευρωπαϊκό δίκαιο, καθώς εφαρμόζεται κατά διακριτική ευχέρεια. Σύμφωνα με την Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και οι αιτούντες διεθνή προστασία εξαιρούνται ex lege από τον κατάλογο των πιθανών δραστών των αξιόποινων πράξεων που προβλέπει ο νόμος. Δεν πράττουν καν αρχικά άδικα, βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Η ιδιότητα του πρόσφυγα και η σημασία της για το Ποινικό Δίκαιο της παράνομης μετανάστευσης, Ποιν. Χρ., 2018.

64. Αυτό επιβεβαιώθηκε στο αναλυτικό σημείωμα που εξέδωσε η ΥΑ ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες το 2024 Distr. GENERAL HCR/GIP/24/14 23 September 2024 Original: ENGLISH GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION NO. 14: Non-penalization of refugees on account of their irregular entry or presence and restrictions on their movements in accordance with Article 31 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees

65. Ενδεικτικά, Mikolenko v. Estonia (Application no. 10664/05).

σόδου στη χώρα αποτελεί εκδήλωση της κρατικής κυριαρχίας, ενώ η παύση της παράνομης παραμονής επιδιώκεται μόνο μέσω της κίνησης διοικητικής διαδικασίας απέλασης. Αντίθετα, η ποινική διαχείριση πολιτών τρίτων χωρών για παράνομη παραμονή βρίσκεται εκτός του παραπάνω πλαισίου και θέτει ζητήματα συμβατότητας με την ΕΣΔΑ, οι διατάξεις της οποίας, από της κύρωσής της,⁶⁶ έχουν ενταχθεί αυτούσια στο εσωτερικό δίκαιο και μάλιστα με αυξημένη τυπική ισχύ (άρθρο 28 παρ. 1 Συντ.).

Επομένως, η μετατόπιση του νομοθέτη στην υιοθέτηση ποινικών μέτρων για την παράνομη παραμονή στη χώρα, η θέσπιση ποινής φυλάκισης τουλάχιστον δύο ετών, η μη μετατροπή ή αναστολή της, εγείρει ζητήματα αντίθεσης με το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο, παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, οδηγεί σε ραγδαία αύξηση ποινικών κρατούμενων ενώ αφορά συλλήβδην και αλλοδαπούς, οι οποίοι μετά από μακρό διάστημα παραμονής στη χώρα, μπορεί να εξέπεσαν της νομιμότητας για τυπικούς ή γραφειοκρατικούς λόγους.

Επιπλέον, η αποχή από την ποινική δίωξη ή αναστολή εκτέλεσης της ποινής τελεί υπό τον όρο άμεσης εκούσιας αναχώρησης από τη χώρα. Εφόσον η επιστροφή ή εκούσια αναχώρηση δεν πραγματοποιηθούν εντός των προθεσμιών που τίθενται, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών ανακαλεί την απόφασή του για αποχή από την ποινική δίωξη και συνεχίζει την ποινική διαδικασία.

Η σύνδεση της αναστολής ή αποχής από την ποινική δίωξη με άμεση εκούσια αναχώρηση, παραγνωρίζει την αντικειμενική δυσκολία επιστροφών αναγκαστικών και εθελούσιων. Κατά την τελευταία πενταετία σημειώνεται μείωση στους αριθμούς τους⁶⁷, ενώ από 19.03.2020 έχουν ανασταλεί εκ μέρους της Τουρκίας οι επανεισδοχές πολιτών τρίτων χωρών, βάσει της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας. Η ρύθμιση επομένως φαίνεται να ερείδεται στην εσφαλμένη παραδοχή ότι η απέλαση/επιστροφή ανήκει στην εξουσία διαθέσεως του κρατούμενου. Αντίθετα, η διοικητική κράτηση που επιβάλλεται στο ισχύον δίκαιο για τη διευκόλυνση της αναγκαστικής επιστροφής εξαρτάται ως προς την υλοποίησή της από παράγοντες όπως οι διακρατικές συμφωνίες, η συνεργασία των επιμέρους προξενικών αρχών κ.ά.⁶⁸ και για τον λόγο αυτόν, οι αναγκαστικές και όχι

66. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κυρώθηκε για πρώτη φορά με τον ν. 2329/1953 και εκ νέου, μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, με το ν.δ. 53/1974. ΦΕΚ Α'256.

67. Βλ. Ειδική Έκθεση Επιστροφών 2024, του Συνηγόρου του Πολίτη, σελ. 21 επ.

68. Προκύπτει συνεπώς το εύλογο ερώτημα πώς θα πραγματοποιηθεί απέλαση σε χώρες καταγωγής όπως λ.χ. το Αφγανιστάν ή σε χώρες προέλευσης/transit που μπορεί να μην προσφέρουν εγγυήσεις αξιοπρεπούς μεταχείρισης και ασφάλειας του προσώπου.

μόνον επιστροφές παρουσιάζουν διαχρονική μείωση ή και στασιμότητα, στη χώρα μας αλλά και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶⁹.

Συνεπώς, πέραν των άλλων ενστάσεων από πλευράς της συνταγματικής, ενωσιακής και διεθνούς έννομης τάξης, η ποινικοποίηση της παράτυπης εισόδου και διαμονής δεν φαίνεται να εξυπηρετεί ούτε τον σκοπό του νομοσχεδίου, την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των επιστροφών («ενίσχυση της διαδικασίας αποτελεσματικών επιστροφών» (sic) κατ' άρθρο 1).

Ως εκ τούτου, η παραπάνω σύνδεση, το μόνο αποτέλεσμα που μπορεί να επιφέρει, είναι μία επιπλέον επιβάρυνση της ελληνικής δικαιοσύνης και του σωφρονιστικού συστήματος, σε μια περίοδο που, αντίθετα, το ζητούμενο είναι η μείωση του υπερπληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων⁷⁰. Όσον αφορά δε τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών, η Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT)⁷¹ διαπιστώνει πολλαπλές ελλείψεις στις εγκαταστάσεις των Προαναχωρησιακών Κέντρων και απευθύνει σύσταση στη χώρα μας, η κράτηση μεταναστών να εφαρμόζεται μόνον ως έσχατο μέτρο.

Συνολικά, ο Συνήγορος του Πολίτη σημείωσε ότι οι νομοθετικές ρυθμίσεις, εκτός του ότι αντιβαίνουν στο διεθνές και ενωσιακό δίκαιο, οδηγούν σε ένα μοντέλο διαχείρισης του ζητήματος μέσω γενικευμένης διοικητικής και ποινικής κράτησης χωρίς, παράλληλα, να έχουν συνεκτιμηθεί οι επιπτώσεις που μπορεί να επέλθουν όχι μόνο στα δικαιώματα των αλλοδαπών, αλλά και στην κατάσταση των ελληνικών καταστημάτων κράτησης και σωφρονιστικών καταστημάτων, καθώς και στην ελληνική δικαιοσύνη.

69. Βλ. στατιστικά στοιχεία και της Eurostat στην ειδική έκθεση Επιστροφών 2024 του Συνηγόρου του Πολίτη, σελ.21-24 <https://www.synigoros.gr/el/category/ekdoseis-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-or-epistrofes-allodapwn-2024>

70. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής, την 16.06.2025 βρίσκονταν 12.504 έγκλειστοι σε 10.763 θέσεις, με την υπερπληρότητα πολλών σωφρονιστικών καταστημάτων να κυμαίνεται μεταξύ 50-80% <https://sofron.gov.gr>. Για το σοβαρό χρόνιο πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών βλ. ειδική έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης-OPCAT 2022-2023, σελ.18, όπου επισημαίνεται ότι ο νομοθέτης «αναβαθμίζει αθρόως τη διάρκεια των ποινών χωρίς να συνεκτιμά τη συνακόλουθη υπερπλήρωση των φυλακών και τις συνέπειές της στο επίπεδο διαβίωσης»: <https://www.synigoros.gr/el/category/ekdoseis-ek8eseis/post/deltiotypoy-or-eidikh-ek8esh-2022-2023:-e8nikos-mhxanismos-prolhpshts-twn-basanisthriwn-and-ths-kakometaxeirishs>.

71. Έκθεση CPT από την επίσκεψή της στην Ελλάδα το διάστημα 20.11.2023-1.12.2023, CPT/Inf (2024) 2021, <https://rm.coe.int/1680b0e4e1>, δημοσιευθείσα την 12.07.2024. Βλ. επίσης Συνοπτική παρουσίαση, CPT/Inf (2024) 21 – Part <https://rm.coe.int/1680b0e4e3>.

5.2 ΝΟΜΟΣ 5275/2026

Ο Συνήγορος υπέβαλε στη Βουλή των Ελλήνων αναλυτικό υπόμνημα με παρατηρήσεις για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο «Πρωώθηση πολιτικών νόμιμης μετανάστευσης, ενσωμάτωση της Οδηγίας (Ε.Ε.) 2024/1233 σχετικά με ενιαία διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση στους υπηκόους τρίτων χωρών, ενιαίας άδειας διαμονής και εργασίας στην επικράτεια κράτους-μέλους και σχετικά με κοινό σύνολο δικαιωμάτων για τους εργαζόμενους από τρίτες χώρες που διαμένουν νομίμως σε κράτος-μέλος, τροποποιήσεις του Κώδικα Μετανάστευσης και άλλες διατάξεις» νυν ν. 5275/2026.

Με το άρθρο 59 «Απόλυση αλλοδαπών κρατούμενων που εκτίουν ποινή φυλάκισης, υπό τον όρο της επιστροφής τους», προβλέπεται η απόλυση αλλοδαπών κρατούμενων που εκτίουν ποινή φυλάκισης (έως και την 6η Φεβρουαρίου 2026, ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου), εφόσον βεβαιωθεί από την αρμόδια αστυνομική αρχή το εφικτό της επιστροφής τους. Μετά την απόλυσή τους από το σωφρονιστικό κατάστημα και μέχρι την απομάκρυνσή τους από την ελληνική επικράτεια, τίθενται υπό διοικητική κράτηση. Αν, μάλιστα, δεν ολοκληρωθεί η απομάκρυνση, εντός των νόμιμων προθεσμιών ή καταστεί μεταγενέστερα αδύνατη, η ισχύς της διάταξης απόλυσης παύει αυτοδικαίως και ο αλλοδαπός κρατείται εκ νέου σε σωφρονιστικό κατάστημα, χωρίς να προσμετράται ο χρόνος διοικητικής κράτησης στον χρόνο έκτισης της ποινής.

Η απόλυση υπό τον όρο της ανάκλησης εντάσσεται διαχρονικά στους εναλλακτικούς τρόπους έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής και συγκεκριμένα αποτελεί τρόπο έκτισης της ποινής σε καθεστώς περιορισμένης ελευθερίας, ο οποίος οδηγεί στην ελάττωση της τελικής επιβάρυνσης του δράστη από την έκτιση της ποινής εντός του καταστήματος κράτησης. Οι διατάξεις 105B – 110 ΠΚ ρυθμίζουν περαιτέρω, τόσο τις προϋποθέσεις εφαρμογής της όσο και τους όρους άρσης της⁷².

Σε αντίθεση με τα ανωτέρω, οι διατάξεις του άρθρου 59 δεν συνάδουν ούτε με τον σκοπό της ειδικής πρόληψης και πολύ περισσότερο ούτε με τη σύμφυτη στη σωφρονιστική πολιτική αρχή της επανακοινωνικοποίησης, καθόσον σύμφωνα με την παρ. 1 του εν λόγω άρθρου, ο σκοπός της υπό όρο απόλυσης των αλλοδαπών κρατούμενων που εκτίουν ποινή φυλάκισης ταυτίζεται με την απομάκρυνσή τους από την ελληνική επικράτεια, δυνάμει προηγού-

72. Οι πρώτες συνίστανται στη συμπλήρωση ελάχιστων χρονικών ορίων, προκειμένου να χορηγηθεί η απόλυση σε συνδυασμό με την «ποιοτική» αξιολόγηση και πλέον πιθανολόγηση της συμπεριφοράς του καταδίκου, ενώ οι δεύτεροι συμπυκνώνονται στην τέλεση νέου εγκλήματος από τον συγκεκριμένο δράστη.

μενης διοικητικής απόφασης.

Επιπλέον, με τη ρύθμιση αυτή παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ακόμη και εάν η επιστροφή των αλλοδαπών στη χώρα καταγωγής τους θεωρείται εφικτή, π.χ. Πακιστάν, Μπαγκλαντές, η διαδικασία υλοποίησής της μπορεί να καταστεί χρονοβόρος, αφού εξαρτάται από παράγοντες, όπως η έλλειψη συνεργασίας των επιμέρους προξενικών αρχών, ο αριθμός των πτήσεων προς τις χώρες καταγωγής ή ο αριθμός των αλλοδαπών που επιτρέπεται σε κάθε πτήση.

- **Η επιμήκυνση της διάρκειας της κράτησης:** Στις παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη κατόπιν των επισκέψεων στους χώρους κράτησης πολιτών τρίτων χωρών σημειώνεται σταθερά η πολύμηνη κράτηση ενόψει επιστροφής, ακόμα και όταν πρόκειται για περιπτώσεις για τις οποίες πραγματοποιούνται αναγκαστικές επιστροφές στις χώρες καταγωγής μέσω κοινών ευρωπαϊκών πτήσεων (Πακιστάν, Μπαγκλαντές), μέσω εμπορικών πτήσεων (Αίγυπτος) ή σε εφαρμογή των διακρατικών συμφωνιών επανεισδοχής (Τουρκία). Ενδεικτικά, στα ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης και Αμυγδαλέζας κρατούνταν άτομα για διάστημα 6-12 μηνών, ενώ και σε κάποιες περιπτώσεις για διάστημα άνω του έτους.

Η πρόβλεψη της παρ. 5 του άρθρου που ορίζει ότι «*Αν δεν ολοκληρωθεί η απομάκρυνση του αλλοδαπού από την ελληνική επικράτεια, για οποιονδήποτε λόγο, εντός των νόμιμων προθεσμιών ή καταστεί μεταγενέστερα αδύνατη, η ισχύς της διάταξης απόλυσης παύει αυτοδικαίως και ο αλλοδαπός κρατείται εκ νέου σε Σωφρονιστικό Κατάστημα, κατόπιν σχετικής παραγγελίας του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για την έκτιση του υπόλοιπου της ποινής του. Ο χρόνος της διοικητικής κράτησης αυτού δεν υπολογίζεται ως χρόνος έκτισης της ποινής*» παραβιάζει κάθε αρχή αναλογικότητας και ασφάλειας δικαίου, καθώς στις περιπτώσεις αυτές επιμηκώνεται ο χρόνος της κράτησης.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε περιπτώσεις όπου είτε η άσκηση ποινικής δίωξης ή η υφ' όρον απόλυση κρατούμενου εξαρτάται από μία εξωγενή παράμετρο, όπως η απέλαση, ο νομοθέτης έχει φροντίσει να βάλει **χρονικό όριο υλοποίησής** της, ώστε να μην υπάρχει ασάφεια σχετικά με ένα θέμα τόσο κρίσιμο, όπως η προσωπική ελευθερία⁷³.

73. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της αποχής από την ποινική δίωξη αλλοδαπών για παράνομη είσοδο και παραμονή (άρθρο 27 παρ. 2 του ν. 5226/2025), υπήρξε η νομοθετική επιλογή αυτή να τελεί υπό τον όρο υλοποίησης της επιστροφής εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, διάρκειας τριών μηνών. Αν αυτή δεν πραγματοποιηθεί εντός αυτής της προθεσμίας, περαιούται η διοικητική διαδικασία και συνεχίζεται η ποινική διαδικασία. Ομοίως, στο άρθρο 72 του ΠΚ, σχετικά με τη δικαστική απέλαση αλλοδαπών, τίθενται συγκεκριμένες προθεσμίες για την υλοποίησή της.

Επιπλέον, με την παρούσα πρόβλεψη, η άρση της υπό όρου απόλυσης του αλλοδαπού δεν προϋποθέτει προηγούμενη αξιόποινη πράξη του ιδίου, όπως συμβαίνει με το αρ. 108 του ΠΚ, αλλά πράξη ή/και παράλειψη ή/και αδυναμία της διοίκησης, η οποία φέρει την ευθύνη της εκτέλεσης της απομάκρυνσης. Η αποτυχία της διοίκησης να επιστρέψει τον αλλοδαπό κρατούμενο βαραίνει εντέλει τον τελευταίο, τόσο με ποσοτικούς όρους, καθώς ο χρόνος στέρησης ελευθερίας του στο πλαίσιο της διοικητικής κράτησης καταλήγει να προστίθεται και να επιμηκύνει την αρχικώς επιβληθείσα ποινή φυλάκισης, αλλά και με όρους ποιοτικούς, καθόσον η διαταχθείσα υπό όρους απόλυσή του αναιρείται εν τοις πράγμασι με την επιστροφή του στο Σωφρονιστικό Κατάστημα.

- **Η πραγματική χωρητικότητα των χώρων διοικητικής κράτησης:** κατά τη διαδικασία λήψης της απόφασης περί απόλυσης από το Σωφρονιστικό Κατάστημα, θα πρέπει καταρχάς να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική διαθεσιμότητα των χώρων διοικητικής κράτησης, προκειμένου να αποφεύγεται ο υπερπληθυσμός που επηρεάζει άμεσα τις συνθήκες διαβίωσης των κρατούμενων και μπορεί να οδηγήσει σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η χωρητικότητα των ΠΡΟΚΕΚΑ επηρεάζεται σε μεγάλο ποσοστό από τις φθορές, οι οποίες καθιστούν μη κατοικήσιμους πολλούς οικίσκους. Παράλληλα, ως προς τη λειτουργικότητα, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη –στις σχετικές εκθέσεις⁷⁴ που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις ελλείψεις που επηρεάζουν την εξασφάλιση των αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης, όπως είναι οι ακατάλληλοι χώροι υπό όρους υγιεινής, η απουσία διερμηνείας, η μη παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης κ.ά. Αντίστοιχα και η Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT) σε εκθέσεις της εντοπίζει σοβαρές διαρθρωτικές ελλείψεις στους χώρους κράτησης αλλοδαπών⁷⁵.

Συνολικά, τέθηκε το ερώτημα κατά πόσον εξυπηρετείται με τις ανωτέρω προβλέψεις η αποτελεσματικότερη εφαρμογή της πολιτικής επιστροφών, ενώ σημειώθηκε ότι η όποια –αναγκαία– αποσυμφόρηση του σωφρονιστικού συστήματος ενδέχεται να επιβαρύνει υπέρμετρα τις διοικητικές διαδικασίες κράτησης στα ΠΡΟΚΕΚΑ.

////////////////////////////////////

74. Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση Επιστροφές Αλλοδαπών 2024 & Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση OPCAT 2024, σε www.synigoros.gr.

75. Έκθεση CPT από την επίσκεψή της στην Ελλάδα το διάστημα 20.11.2023-1.12.2023, CPT/Inf (2024) 2021, <https://rm.coe.int/1680b0e4e1>, δημοσιευθείσα την 12.07.2024. Βλ. επίσης <https://rm.coe.int/1680b0e4e3>.

6. Ο ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο ανεξάρτητος έλεγχος κατά τις διαδικασίες στα σύνορα και τις επιστροφές, όπως αυτές διεξάγονται και όπως επιπλέον εισάγονται με το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, αποτελεί **θεσμικό εργαλείο για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και τη διαφάνεια της δράσης των αρμόδιων κρατικών οργάνων**.

6.1 ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Το άρθρο 10 του Κανονισμού Διαλογής (Screening Regulation)⁷⁶ και το άρθρο 43 του Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου (Asylum Procedure Regulation)⁷⁷ προβλέπουν ρητώς έναν **ανεξάρτητο μηχανισμό παρακολούθησης θεμελιωδών δικαιωμάτων**, ο οποίος, μεταξύ άλλων, καλύπτει όλες τις δραστηριότητες που αναλαμβάνουν τα κράτη-μέλη κατά την εφαρμογή των Κανονισμών και παρακολουθεί τη συμμόρφωση με το ενωσιακό και το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένου του Χάρτη, ιδίως σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, την αρχή της μη επαναπροώθησης, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και τους σχετικούς κανόνες για την κράτηση, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών διατάξεων του εθνικού δικαίου για την κράτηση, κατά τη διάρκεια του ελέγχου διαλογής.

76. Κανονισμός (Ε.Ε.) 2024/1356 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2024 για τη θέσπιση ελέγχου διαλογής υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 767/2008, (Ε.Ε.) 2017/2226, (Ε.Ε.) 2018/1240 και (Ε.Ε.) 2019/817. άρθρο 10.

77. Κανονισμός (Ε.Ε.) 2024/1348 Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2024 για τη θέσπιση κοινής διαδικασίας διεθνούς προστασίας στην Ένωση και την κατάργηση της οδηγίας 2013/32/Ε.Ε. άρθρο 43 παρ. 4. «Με την επιφύλαξη και συμπληρωματικά προς τον μηχανισμό παρακολούθησης που προβλέπεται στο άρθρο 14 του κανονισμού (Ε.Ε.) 2021/2303, κάθε κράτος μέλος προβλέπει μηχανισμό για την παρακολούθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε σχέση με τη διαδικασία στα σύνορα που πληροί τα κριτήρια που ορίζονται στο άρθρο 10 του κανονισμού (Ε.Ε.) 2024/1356».

Η διάταξη, μάλιστα, του Κανονισμού Διαλογής⁷⁸ ρητά προβλέπει ότι τα καθήκοντα του Ανεξάρτητου Μηχανισμού συνόρων μπορούν να ανατεθούν στους εθνικούς διαμεσολαβητές-Συνηγόρους του Πολίτη (Ombudsman), στους Εθνικούς Μηχανισμούς Πρόληψης Βασανιστηρίων και Απάνθρωπης Μεταχείρισης (αρμοδιότητα και αυτή στη χώρα μας του Συνηγόρου του Πολίτη, με τον κυρωτικό νόμο της σχετικής σύμβασης του ΟΗΕ από το 2014⁷⁹) και στις Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κι εάν δεν ανατεθούν «όλα ή μέρος των καθηκόντων», πρέπει τουλάχιστον να υπάρχει στενή συνεργασία του νέου μηχανισμού, με τους εθνικούς αυτούς φορείς.⁸⁰

Παράλληλα, σύμφωνα με τον ίδιο Κανονισμό, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) εκδίδει γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τα κράτη-μέλη σχετικά με τη σύσταση μηχανισμού παρακολούθησης και την ανεξάρτητη λειτουργία του. Στο πλαίσιο αυτό, ο Οργανισμός εξέδωσε τις κατευθυντήριες αυτές οδηγίες⁸¹, σύμφωνα με τις οποίες οι εθνικοί μηχανισμοί ελέγχου των συνόρων θα πρέπει να διαθέτουν:

- i) Πλήρη ανεξαρτησία και αυτονομία** για την εκτέλεση του έργου τους,
- ii) Ευρεία εντολή παρακολούθησης** όλων των πτυχών των συνοριακών επιχειρήσεων ανά πάσα στιγμή,
- iii) Επαρκείς εξουσίες** ώστε να διαθέτουν απρόσκοπτη πρόσβαση στην παρακολούθηση των επιχειρήσεων και στα αρχεία, όπως και όταν παραστεί ανάγκη,
- iv) Σχετικές διεπιστημονικές νομικές γνώσεις και εμπειρογνωμοσύνη** για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τη μετανάστευση για τη διαχείριση ενός

78. Βλ. όπως παραπάνω, άρθρο 10 του Κανονισμού Διαλογής 2024/1356.

79. Άρθρο δεύτερο κυρωτικού ν.4228/20214 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (OPCAT).

80. Είναι, άλλωστε, χαρακτηριστικό, ότι στο σύνολο των κρατών-μελών της Ε.Ε., στα οποία λειτουργεί Συνήγορος του Πολίτη (Ombudsman) που ασκεί και τις ειδικές αρμοδιότητες του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων, σύμφωνα με το σχετικό Προαιρετικό Πρωτόκολλο του ΟΗΕ, η αρμοδιότητα του μηχανισμού παρακολούθησης διαδικασιών διαλογής και συνόρων έχει ανατεθεί στην ομόλογη Ανεξάρτητη Αρχή (Ombudsman), όπως προκύπτει από τη πρόσφατη ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη πρόοδο της εφαρμογής του Συμφώνου της 8ης Μαΐου 2026. Βλ. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, State of play on the implementation of the Pact on Migration and Asylum, COM (2026) 196 final, 8.5.2026, σελ. 20.

81. European Union Agency for Fundamental Rights, establishing national independent mechanisms to monitor fundamental rights compliance at EU external borders: practical guidance, Publications Office of the European Union, 2022, διαθ. σε: <https://data.europa.eu/doi/10.2811/03425>.

ευρέος φάσματος καταστάσεων, όπως η διαχείριση παιδιών ή ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες,

v) Επαρκείς πόρους και χρηματοδότηση για να εργάζονται αποτελεσματικά,

vi) Λειτουργία με διαφάνεια και δημοσίευση εκθέσεων για το έργο τους, συμπεριλαμβάνοντας τη διατύπωση συστάσεων,

vii) Συνεργασία με υφιστάμενους ελεγκτικούς μηχανισμούς,

viii) Αντίστοιχο καθήκον των αρμόδιων υπηρεσιών για τα εθνικά σύνορα και τη μετανάστευση να διαβουλεύονται και να ενημερώνουν τους εθνικούς μηχανισμούς ελέγχου των συνόρων.

Με τις κατευθυντήριες αυτές αρχές προς τα κράτη-μέλη, ο Οργανισμός συνιστά η αρμοδιότητα αυτή να είναι πλήρης σε έκταση και αποτελεσματική σε ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους και να αξιοποιεί την υφιστάμενη αρμοδιότητα και τεχνογνωσία εθνικών μηχανισμών, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, με τα μέγιστα εχέγγυα ανεξαρτησίας⁸².

Παρά τις ανωτέρω προβλέψεις και συστάσεις, με σχέδιο νόμου⁸³ για το οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε τις παρατηρήσεις του στην αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή⁸⁴, η αρμοδιότητα του Ανεξάρτητου Μηχανισμού Παρακολούθησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ελέγχου διαλογής και της διαδικασίας ασύλου στα σύνορα ανατέθηκε σε άλλη δημόσια αρχή, αναδεικνύοντας σοβαρά ζητήματα εναρμόνισης της προτεινόμενης ρύθμισης για τον μηχανισμό διαλογής και συνόρων του Συμφώνου προς τις απαιτήσεις και τα πρότυπα που έχει θέσει η ίδια η Ένωση. Παράλληλα εξέφρασε αμφιβολίες για την ανεξάρτητη λειτουργία ενός τέτοιου μηχανισμού, τονίζοντας ότι ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί θεσμική εγγύηση του συνταγματικού δικαιώματος αναφοράς και διατηρεί ακέραιες εκ του Συντάγματος (άρ. 101Α) αυξημένες εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, εγγυήσεις τις οποίες τιμά με την υπερ-εικοσιπενταετή λειτουργία του στην πράξη, η οποία καταλαμβάνει ήδη όλα τα πεδία που περιγράφουν οι Κανονισμοί.

Επομένως, στο πλαίσιο της γενικής αρμοδιότητας της Ανεξάρτητης Αρχής

82. FRA, «Monitoring fundamental rights during screening and the asylum border procedure – A guide on national independent mechanisms», 17/9/2024, διαθ. σε: <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/border-rights-monitoring>.

83. νυν ν. 5303/2026, (Α' 81), Αναμόρφωση του κληρονομικού δικαίου και άλλες διατάξεις.

84. Παρατηρήσεις Άρθρο 39 - Σχέδιο νόμου «Αναμόρφωση του κληρονομικού δικαίου και άλλες διατάξεις» https://www.synigoros.gr/el/category/nea/post/parathrhseis-or-ar8ro-39-*sxedio-nomoy-anamorfwshe-toy-klhronomikoy-dikaioy-kai-alles-diataxeis.

και της πολυετούς εμπειρίας της σε θέματα διαδικασιών ασύλου και υποδοχής αιτούντων άσυλο και αλλοδαπών, αλλά και των ειδικών αρμοδιοτήτων της ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων και Κακομεταχείρισης και ως Εθνικού Μηχανισμού Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών πολιτών τρίτων, ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να επιτελεί το έργο του, ενόψει των νέων διαδικασιών με το Νέο Σύμφωνο στις σχετικές διατάξεις του ενωσιακού δικαίου.

6.2 ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αντικατάσταση της Οδηγίας Επιστροφών⁸⁵ με έναν Κανονισμό για ένα κοινό σύστημα επιστροφών των πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν παράτυπα στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁸⁶ προβλέπεται **ένας ανεξάρτητος μηχανισμός παρακολούθησης του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων** κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων απομάκρυνσης (άρθρο 15 παρ. 1).⁸⁷

Ο Συνήγορος του Πολίτη ασκεί ήδη την ειδική αρμοδιότητα ως ο Εθνικός Μηχανισμός Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών από την Ελλάδα, σύμφωνα με το ν. 3907/2011 που ενσωμάτωσε την Οδηγία στην ελληνική έννομη τάξη, όπως αυτός αντικαταστάθηκε και ισχύει με τον ν. 5226/2025 (άρθρο 9 παρ. 6)⁸⁸ και τη σχετική Κοινή Υπουργική Απόφαση.⁸⁹ Η ειδική αυτή αρμοδιότητα ασκείται συστηματικά από το 2014, με στόχο τη διαφάνεια της διοικητικής δράσης και τη δημιουργία μιας δικλίδας ασφαλείας έναντι αυθαιρεσίων, παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κάθε μορφής

85. Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη-μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών».

86. Πρόταση Κανονισμού του Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινού συστήματος για την επιστροφή των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και την κατάργηση της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της οδηγίας 2001/40/ΕΚ του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/191/ΕΚ του Συμβουλίου, COM/2025/101 final, διαθ. σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025PC0101>.

87. Βλ. σχετ. Συμφωνία του Συμβουλίου σχετικά με τη νομοθεσία της Ε.Ε. για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, 8 Δεκεμβρίου 2025 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16521-2025-INIT/en/pdf>.

88. Άρθρο 9 παρ. 6 Ν. 5226/2025 (Α'154) «οι διαδικασίες της απομάκρυνσης υπόκεινται σε σύστημα εξωτερικού ελέγχου, που λειτουργεί με μέριμνα του Συνηγόρου του Πολίτη».

89. Βλ. ΚΥΑ 4000/4/57-ια-ΦΕΚ 2870/Β/24-10-2014, «Ρύθμιση της οργάνωσης και λειτουργίας συστήματος εξωτερικού ελέγχου των διαδικασιών απομάκρυνσης των υπηκόων τρίτων χωρών».

κακομεταχείρισης κατά τη διάρκεια της απομάκρυνσης πολιτών τρίτων χωρών, βάσει των διεθνών δεσμεύσεων της χώρας.

Παράλληλα, στο πλαίσιο του νέου Κανονισμού προβλέπεται η επιστροφή σε τρίτη χώρα με την οποία υπάρχει συμφωνία ή ρύθμιση (άρθρο 17), η οποία εισάγεται ως διαδικασία στην ελληνική έννομη τάξη με τις ρυθμίσεις του σχεδίου νόμου για την Εφαρμογή του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο⁹⁰. Κατά τις διατάξεις του σχετικού άρθρου προβλέπονται «κόμβοι επιστροφής» (return hubs) σε τρίτη χώρα⁹¹, βάσει συμφωνιών ή απλά ρυθμίσεων επιστροφής (άρα ενδεχομένως χωρίς το συνταγματικό προαπαιτούμενο της επικύρωσης διακρατικών συμβάσεων από τη Βουλή⁹²), με συμβαλλόμενο μέρος την Ε.Ε., την Ελλάδα και άλλα κράτη-μέλη ή και μόνον την Ελλάδα και τρίτες χώρες, ενώ ο Υπουργός Μετανάστευσης συνάπτει τις συμφωνίες αυτές με βάση το ενωσιακό δίκαιο.

Στο μέτρο που η προτεινόμενη διάταξη δεν προσδιορίζει συγκεκριμένα τους όρους και προϋποθέσεις υλοποίησης, τις αρμοδιότητες κάθε φορέα και στις τρίτες χώρες έναντι των μεταφερομένων, τα δικαιώματα των μεταφερομένων πολιτών τρίτων χωρών και τις δικαστικές και άλλες θεσμικές εγγυήσεις τους, πρόκειται για απλή πρόβλεψη ενός αόριστου μέτρου διοικητικής «εκτοπίσεως» υπό επιστροφή αλλοδαπών σε τρίτες χώρες, στις οποίες δεν προκύπτει ως όρος να έχουν προηγούμενους σταθερούς δεσμούς ή έστω προσωρινό δεσμό διέλευσης· γεννά επομένως βάσιμες επιφυλάξεις από πλευράς προσωπικής ελευθερίας κατά το Σύνταγμα, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμά-

90. Σχεδίου νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «Εφαρμογή του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο και λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου».

91. Άρθρο 159 Κόμβοι επιστροφής (Return Hubs) 1. Η εκτέλεση της απόφασης επιστροφής υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς δύναται να υλοποιείται, πέραν των περιπτώσεων που ορίζονται στην περ. γ) του άρθρου 4 του ν. 5226/2025 (Α' 154), και με τη μεταφορά του σε τρίτη χώρα η οποία λειτουργεί ως «κόμβος επιστροφής» (return hub), εφόσον υφίσταται σε ισχύ συμφωνία ή ρύθμιση επιστροφής μεταξύ της Ελλάδας ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) ή της Ελλάδας και άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. και της εν λόγω τρίτης χώρας. 2. Ο Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου συνάπτει τις συμφωνίες της παρ. 1, σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο. Η συμφωνία ή η ρύθμιση της παρ. 1 καθορίζει ρητώς τις ειδικότερες διαδικασίες και τους όρους επιστροφής του υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς. 3. Από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος άρθρου εξαιρούνται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι.

92. Με νομικό προηγούμενο τις συμφωνίες «διοικητικής διευθέτησης» μεταξύ Ελλάδας – Γερμανίας για την επιστροφή στο πλαίσιο του Δουβλίνου II.

των της Ένωσης και την ΕΣΔΑ⁹³.

Επομένως, το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο διαμορφώνει πλέον με τους ανωτέρω νέους Κανονισμούς ένα νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο διαχείρισης, το οποίο θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σε εναρμόνιση με το διεθνές και ενωσιακό δίκαιο, ενώ για την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή τους είναι αναγκαίος ένας ανεξάρτητος μηχανισμός ελέγχου των διαδικασιών (ασύλου και επιστροφών). Η έννοια της «ανεξαρτησίας» έχει διπλό περιεχόμενο: αφενός ο μηχανισμός παρακολούθησης πρέπει να είναι ανεξάρτητος από τον φορέα που υλοποιεί τις διαδικασίες διαλογής και τις επιχειρήσεις επιστροφών (π.χ. υπηρεσίες υποδοχής και ασύλου και αστυνομικές αρχές), αφετέρου να διαθέτει θεσμικά χαρακτηριστικά ανεξαρτησίας.

Σε εθνικό επίπεδο, ο **Συνήγορος του Πολίτη, ως συνταγματικά κατοχυρωμένη Αρχή (άρθρα 101α & 103 παρ. 9), διαθέτει τα μέγιστα εγγύα ανεξαρτησίας ενώ παράλληλα, ως φορέας προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων, και ασκώντας ειδικές αρμοδιότητες** ως Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης Βασανιστηρίων και απάνθρωπης μεταχείρισης (ν. 4228/2014 – ORCAT), Εθνικός Μηχανισμός Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών (ν. 3907/2011), Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (ν. 4443/2016) κ.ά. διαθέτει ήδη πολύχρονη εμπειρία και τεχνογνωσία στις διαδικασίες που αφορούν τη διαχείριση της μετανάστευσης και ασύλου, μέσω της αρμοδιότητας ελέγχου κάθε διαδικασίας, της απρόσκοπτης πρόσβασης σε κάθε χώρο κράτησης και σε αρχεία, της διενέργειας αυτοψιών, της εμπειρίας διερεύνησης αναφορών με θέμα τα δικαιώματα αιτούντων άσυλο, μεταναστών, προσφύγων, κρατούμενων και κυρίως λόγω των εγγυήσεων ανεξαρτησίας, μέσω λογοδοσίας και διαφανούς λειτουργίας.

Στο πλαίσιο αυτό και εν αναμονή της θέσης σε ισχύ του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, τον Ιούνιο του 2026, προκρίνεται **η αξιοποίηση της υφιστάμενης αρμοδιότητας και τεχνογνωσίας εθνικών μηχανισμών παρακολούθησης, όπως είναι ο Συνήγορος του Πολίτη, με στόχο την εγγύηση του σεβασμού των δικαιωμάτων των αλλοδαπών και της διαφάνειας της διοικητικής δράσης, ως αναπόσπαστο τμήμα της νομιμότητας σε ένα ουσιαστικό κράτος δικαίου.**

93. Βλ. Σχετ.: Παρατηρήσεις, Σχέδιο νόμου: «Εφαρμογή του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο και λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου» σε <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-efarmogh-toy-symfwnoy-gia-th-metanasteysh-kai-to-asylo-kai-loipes-diata3eis-toy-ypourgeioy-metanasteyshs-kai-asyloy>.

Εν κατακλείδι

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Εθνικός Μηχανισμός Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών, με συνταγματικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας και λογοδοσίας, διαφανή λειτουργία, αρμοδιότητα ελέγχου κάθε διαδικασίας και πρόσβασης σε κάθε στοιχείο, εξειδικευμένο προσωπικό και εμπειρία διερεύνησης θεμάτων αλλοδαπών, αστυνομίας και ασύλου, ανταποκρίνεται σταθερά τα τελευταία 11 χρόνια, με υψηλό αίσθημα ευθύνης, στις απαιτήσεις του εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών. Με βασικές προκλήσεις την ανεξαρτησία, τη διαφάνεια, την αποτελεσματικότητα και τη χρηματοδότηση⁹⁴ στο πλαίσιο της αποτελεσματικής παρακολούθησης των αναγκαστικών επιστροφών, ο Συνήγορος του Πολίτη καλύπτει σταθερά με τη δράση του όλα τα στάδια των επιχειρήσεων επιστροφής, δημοσιεύει τις παρατηρήσεις του και τις προτάσεις του, συνεργάζεται με τους ευρωπαϊκούς και εθνικούς φορείς, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών με όρους τήρησης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενόψει και των νέων διαδικασιών του Συμφώνου Μετανάστευσης και Ασύλου.

94. Fundamental Rights Agency (FRA), Forced Return Monitoring Systems – 2025 update [διαθ.σε
https://fra.europa.eu/en/themes/irregular-migration-return-and-immigration-detention](https://fra.europa.eu/en/themes/irregular-migration-return-and-immigration-detention).

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΜΥ	Ανώνυμη Εταιρεία Μονάδων Υγείας
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΟΜ	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
ΕΜΠ	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης Βασανιστηρίων και απάνθρωπης μεταχείρισης (N. 4228/2014 – OPCAT)
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Ν.	Νόμος
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠΡΟΚΕΚΑ	Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών
ΤΔΜ	Τμήμα Διαχείρισης Μετανάστευσης

Φ	Φάκελος
CPT	Επιτροπή Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης
FRA	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Frontex	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής
JRO	Κοινή Ευρωπαϊκή Επιχείρηση Επιστροφής (Joined Return Operation)
NRO	Εθνική Επιχείρηση Επιστροφής
OPCAT	Πρόσθετο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων

